

KATHOLIEKE UNIVERSITEIT LEUVEN
FACULTEIT THEOLOGIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN

SEKSUEEL MISBRUIK IN DE KERK
ANALYSE VAN BISSCHOPPENCONFERENTIES MET HET OOG OP EEN
TOEKOMSTVISIE VOOR KERK NA MISBRUIK

Promotor

Prof. Dr. Annemie DILLEN

Scriptie 2,
Bachelor in de Godgeleerdheid
en de Godsdienstwetenschappen
(derde gedeelte)

door

Anke GILISSEN

2012-2013

WOORD VOORAF

Deze scriptie wordt geschreven binnen het domein van de pastoraaltheologie. Aan de hand van een literatuurstudie ga ik, binnen de problematiek rond het seksueel misbruik in de kerk, na wat er vanuit de Romeinse Curie en bisschoppen vanuit verschillende landen, is gezegd. Wat was de manier van handelen en denken?

Het seksueel misbruik binnen de kerk is een actueel feit. Als theoloog maar ook als persoon word je geconfronteerd met vragen omtrent deze feiten. Helaas blijf je bij de meeste vragen hieromtrent verbijsterd en zonder antwoord. Om toch enige omgang met de problematiek omtrent misbruik in de kerk te kunnen creëren, heb ik ervoor gekozen mijn bachelor scriptie hierover te schrijven.

In deze scriptie tracht ik als theoloog te kijken naar het fenomeen seksueel misbruik van kinderen en jongeren door geestelijken. Ik vertrek van de bestuurlijke aanpak, om vervolgens te kijken naar de weerslag op de maatschappij. Hierbij tracht ik te ontdekken wie de dader is en welk gedrag hij om welke redenen stelt. Tevens ga ik na wat de impact van het misbruik is op het slachtoffer en de leken. Om deze scriptie dan te besluiten met een toekomstvisie. Ik wil de oorzaken van het misbruik opsporen om zo te komen tot de factoren binnen de kerk die aan vernieuwing toe zijn. Dit met het oog op het voorkomen van toekomstig misbruik. Een betere toekomst voor de hiërarchische kerk en haar kerkgemeenschap schuilt in een adequaat preventiebeleid, een beleid waarin de elementen die de kans op misbruik verhogen worden aangepakt of verholpen.

Ik heb dit werk kunnen schrijven dankzij de begeleiding van professor Annemie Dillen. Ik wil haar graag bedanken voor het mogelijk maken van deze scriptie en de goede samenwerking. Mijn dank gaat tevens uit naar het advies van Machteld Reynaert, de Maurits SabbeBibliotheek.

INHOUDSTAFEL

Woord vooraf	II
Inhoudstafel	III
Bibliografie	V
Inleiding.....	- 8 -
Hoofdstuk 1: een vergelijkende studie.....	- 1 -
A. Canada.....	- 1 -
B. Verenigde Staten.....	- 3 -
C. België.....	- 6 -
D. Nederland.....	- 9 -
Hoofdstuk 2: Inhoudelijke analyse van de rapporten	- 15 -
1. De pleger	- 15 -
A. Oorzaken van het delinquent gedrag.....	- 15 -
a. De persoon van de pleger.....	- 15 -
b. De posities van de plegers, macht.....	- 17 -
B. Omgang met een pleger.....	- 17 -
a. Wat met de pleger?.....	- 17 -
b. Gerechtelijke aanpak.....	- 18 -
c. Mogelijke terugkeer naar de sociale werkomgeving.....	- 18 -
2. Het slachtoffer	- 19 -
A. Een sociaal drama	- 19 -
B. Impact.....	- 21 -
3. De kerk.....	- 21 -
A. De taak van de kerk.....	- 21 -
a. Kerkelijke ondersteuning van de slachtoffers	- 21 -
b. Kerkelijke omgang met de slachtoffers.....	- 22 -
c. De plicht van de kerk ten aanzien van de familie van het slachtoffer.....	- 22 -
d. “Ik denk dat het een opoffering is voor God”	- 23 -
B. Schuld	- 24 -
a. Waar de kerk (on)bewust in de fout ging.....	- 24 -
Hoofdstuk 3: Toekomstig beleid.....	- 26 -
1. Professionele ethiek	- 26 -
2. Voorstel voor een ethische code.....	- 26 -

3. Preventie	- 27 -
4. Selectie en vorming	- 28 -
5. Opnieuw een gemeenschap opbouwen.....	- 28 -
Conclusie	- 31 -
Bijlage: tijdlijn met de belangrijkste gebeurtenissen per gebied	33

BIBLIOGRAFIE

Boeken

- BARTUNEK, J.M., *The Sexual Abuse Scandal as Social Drama*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 17-29.
- BUTLER, F. J., *A Professional Code of Ethics Reflecting the Nature of a Christian Vocation and an Understanding of Leadership in the Church*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 137-158.
- BUTLER, F. J., *A Professional Code of Ethics Reflecting the Nature of a Christian Vocation and an Understanding of Leadership in the Church*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 137-158.
- GULA, SS, R.M., *A Professional Code of Ethics*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 147-155.
- HOLDERREAD HEGGEN C., *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, Scottdale - PA, Waterloo – Ontario - Herald Press, 1993.
- KEENAN, J.F.; BARTUNEK J.M.; HINSDALE M.A. (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006.
- NIELSEN, R. P., *Ethics Codes [sic]. Intervention and Corruption Reform Methods for Ecclesial Professionals*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 123-136.
- PYCK, K., *Kindermisbruik & macht*, Berchem, EPO, 2012.
- ROUSSEAU, D.M., *Renewing the Psychological Contracts of the Clergy and Laity*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 97-114.
- SKINNER, B. F., *Science and Human Behavior*, New York, Macmillan, 1953.

Artikels in tijdschriften

- BANCROFT, J., *The Application of Psychophysiological Measures to the Assessment and Modification of Sexual Behaviour*, in *Behaviour Research and Therapy* 9 (1971) 119-130.
- LANGEVIN, R.; CURNOE, S.; BAIN, J., *A Study of Clerics Who Commit Sexual Offenses: Are They Different From Other Sex Offenders?*, In *Child Abuse & Neglect*, 24 (2000) 535-545.
- MARQUIS, J.N., *Orgasmic Reconditioning: Changing Sexual Object Choice through Controlling Masturbation Fantasies*, in *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry* 1, 1970.

Kerkelijke documenten

Canada

CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, THE CCCB Ad Hoc Committee on Child Sexual Abuse, *From Pain to Hope*, 1992.

CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, *Report of the Special Taskforce for the Review of From Pain to Hope*, 2005.

GORDON, A., WINTER et al., in opdracht voor Alphonsus L. Penney, aartsbisschop van St. John's (Newfoundland), *The Report of the Archdiocesan Commission of Enquiry into the Sexual Abuse of Children by Members of the Clergy* (ook wel: *The Winter Report* genoemd), 1990.

MANNING, J., *Winter Commission Report. Archdiocese of St. John's, Newfoundland, Canada*, 1990.

Verenigde Staten

DILLON, M., *The Struggle to Preserve Religious Capital. A Sociological Perspective on the Catholic Church in the United States*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 43-56.

FALKENHAIN, M., *Child Sexual Abusers among Roman Catholic Priests and Brothers*, A cluster analytic study, Unpublished, 1996.

FAY, W. P.; LYNCH, G. W. (JOHN JAY COLLEGE), *John Jay Report. The Nature and Scope of the Problem of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States, 1950-2002*, New York, 2004.

MOUTON, F. R.; DOYLE, T.; PETERSON, F. M., *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy. Meeting the Problem in a Comprehensive and Responsible Manner*, 1985.

ROGERS, E. M., *Diffusion of Innovations*, 5th ed., New York, Free Press, 2003.

TERRY, K. J.; SMITH, M. L.; SCHUTH O.S.F., K.; KELLY, J. R., *The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States, 1950-2010*.

TURNER, V., *Dramas, Fields, and Metaphors. Symbolic Action in Human Society*, Ithaca, New York, Cornell University Press, 1974.

WILLIAMS, R. S., *Philadelphia Report*, 2010; <http://www.phila.gov/districtattorney/PDFs/clergyAbuse2-finalReport.pdf> (toegang op 22.05.2013).

België

ADRIAENSSENS, P., *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*, 2010; ; http://www.deredactie.be/polopoly_fs/1.860520!file/Eindrapport.pdf (toegang op 22.05.2013).

BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË (ed.), *Verborgene verdriet. Naar een globale aanpak van seksueel misbruik in de kerk*, Brussel, LICAP, 2012.

Nederland

DEETMAN, W.; WILLEM, J.; DRAIJER, N.; KALBFLEISCH, P.; MERCHELBACH, H.; MONTERIO, M. E.; DE VRIES, G., *seksueel misbruik van minderjarigen in de rooms-katholieke kerk*, Amsterdam, Balans, 2011.

DEETMAN, W.; WILLEM J., *seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de rooms-katholieke kerk, een vervolgonderzoek*, Amsterdam, Balans, 2013.

Ierland

GOODE, H. , E. A., *Time to listen. Confronting child Sexual Abuse by Clergy in Ireland*, Dublin 2003.

MURPHY, F.D., BUCKLEY H., JOYCE L., *Ferns Report*, 2005; <http://www.bishop-accountability.org/ferns/> (toegang op 22.05.2013).

MURPHY, Y.; MANGAN I.; O'NEILL H., *Report into the Catholic Diocese of Cloyne*, 2010.

REILLY, F. T. (de attorney general), *The sexual Abuse of Children in the Roman Catholic Archdiocese of Boston*, Boston, 2003.

RYAN, S., in opdracht van de Ierse regering, *Ryan Report on Irish Residential Institutions*, 2009.

Websites

BELGISCHE BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË, *Verborgen verdriet*. Naar een globale aanpak van seksueel misbruik in de kerk (2012); <http://www.misbruikindekerk.be> (toegang op 22.05.2013).

ADRIAENSSENS, P., *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*, 2010; http://www.deredactie.be/polopoly_fs/1.860520!file/Eindrapport.pdf (toegang op 22.05.2013).

COMMISSIE-SAMSON, *Omringd door zorg, toch niet veilig*, 2012; <http://www.onderzoek-seksueel-kindermisbruik.nl/documenten/> (toegang op 22-05-2013).

DE KRACHT VAN HET HUIS VZW; www.dekrachtvanhethuis.org/resilience.htm (toegang op 22.02.2013).

KATHOLIEK NIEUWSBLAD, *Nieuwe bisschop voor omstreden bisdom Cloyne* (november 2012); <http://www.katholieknieuwsblad.nl/nieuws/item/2939-nieuwe-bisschop-voor-omstreden-bisdom-cloyne.html> (toegang op 22.05.2013).

NEDERLANDSE BISSCHOPPEN EN OVERSTEN reactie op: W. DEETMAN, *seksueel misbruik van minderjarigen in de rooms-katholieke kerk* (december 2011); <http://www.katholieknieuwsblad.nl/nieuws/item/3540-bisschoppen-en-oversten-excuses-voor-misbruik-en-geweld.html> (toegang op 22.05.2013).

MURPHY, F.D., BUCKLEY H., JOYCE L., *Ferns Report*, 2005; <http://www.bishop-accountability.org/ferns/> (toegang op 22.05.2013).

WILLIAMS, R. S., *Philadelphia Report*, 2010; <http://www.phila.gov/districtattorney/PDFs/clergyAbuse2-finalReport.pdf> (toegang op 22.05.2013).

INLEIDING

Seksueel misbruik van kinderen en jongeren is een fenomeen dat de maatschappij de laatste jaren op zijn grondvesten heeft doen daveren. Binnen verschillende instellingen waar gewerkt wordt met jongeren waren er gevallen van seksueel misbruik. Wat de maatschappij echter het meest van al heeft geschokt, was de frequentie van het misbruik. Ook binnen de kerk heeft er veelvuldig misbruik plaatsgevonden. Wanneer de plegers tot de rangen van de kerkelijke hiërarchie behoren, impliceert dit, dat sommige kerkleiders hun morele verantwoordelijkheid niet hebben opgenomen. Het christelijk geloof staat voor opkomen voor de zwakkeren, armen en slachtoffers van onrecht in de samenleving en voor een leven in navolging van Jezus Christus. De geestelijke bekleedt in de rooms-katholieke kerk een voorbeeldfunctie. Hij zou voorbeeld moeten staan voor de christelijke morele normen en waarden. Gedurende een periode van meerdere eeuwen werd hij als een onfeilbaar figuur beschouwd. Mensen gehoorzaamden hem blindelings en het handelen van geestelijken deden, werd geassocieerd met het goede.

Tot ongeveer 1960 was de kerk een onbediscussieerde instelling. Ze had een voorbeeldfunctie in de maatschappij en had een sterk gezag. Vanaf de jaren zestig trad er een proces van deconfessionalisering in werking. Het geloof werd niet langer blindelings aanvaard. Het tot dan toe gangbare geloof, de levenswandel en principes die hiermee gepaard gingen, waren niet langer vanzelfsprekend. De samenleving emancipeerde van het maatschappelijk gezag dat de kerk tot dan toe had.

In deze context kwamen de negatieve kanten van de kerk aan het licht. Nadat meerdere schandalen van misbruik door geestelijken, bisschoppen, priesters enzovoort, aan het licht waren gekomen, werd het vertrouwen dat christenen eeuwenlang in de kerk hadden ernstig beschadigd. Sommige gevallen van misbruik verschenen voor het gerecht, anderen zijn toegedekt of met een milde schikking weggewerkt. De meeste gevallen zijn waarschijnlijk stilgezwegen, uit angst voor de gevolgen.

De media houdt ons goed op de hoogte. Talloze krantenkoppen gingen over het misbruik. Deze tonen vooral de visie van buitenstaanders zoals journalisten en de ontredderde gemeenschap¹.

Binnen de Romeinse Curie is de Congregatie voor de Geloofsleer belast met zaken van misbruik. De Congregatie voor de Geloofsleer is een dicasterie binnen de Romeinse Curie waaraan alle zaken die betrekking hebben op de leer van de katholieke kerk zijn toevertrouwd. Tot 2001 had ook de Congregatie voor de Clerus hierbij een rol.

¹ Enkele voorbeelden: *Klachten over seksueel misbruik in Nederlandse kerk nemen toe*, in *Gazet Van Antwerpen*, 3 mei 2013; <http://www.gva.be/nieuws/buitenland/aid1379168/klachten-over-seksueel-misbruik-in-nederlandse-kerk-nemen-toe.aspx> (toegang 22.05.2013); *621 slachtoffers seksueel misbruik binnen Kerk dienen verzoek in bij Centrum voor Arbitrage*, in *de Standaard*, 20 februari 2013; http://www.standaard.be/cnt/DMF20130220_00477305 (toegang op 22.05.2013).

HOOFDSTUK 1: EEN VERGELIJKENDE STUDIE

Dit hoofdstuk geeft een vergelijkende studie van het beleid omtrent seksueel misbruik in verschillende landen. Deze studie werd uitgevoerd aan de hand van documenten, bisschoppensynoden en onderzoeksrapporten uit de plaatsen Canada, de Verenigde Staten, België, Nederland en Ierland. De verschillende rapporten worden vergeleken door opvallende aspecten en beleidsaspecten die in het ene land beter uitgewerkt zijn dan in het andere, nader toe te lichten. Ik ben ervan overtuigd dat de sterke punten van de afzonderlijke landen gebundeld moeten worden. Dit kan leiden tot een efficiënt beleid voor omgang met en preventie van seksueel misbruik in de kerk.

Ik heb mij beperkt tot de plaatsen Canada, de Verenigde Staten, België, Nederland en Ierland, enerzijds omdat dit een goede combinatie is om een beter zicht te krijgen op de problematiek en anderzijds omdat deze landen hun reacties op het misbruik samen een leerrijke combinatie vormen die ik graag aan jullie wil voorstellen. Canada is het land waar het misbruik voor het eerst aan het licht kwam. De Verenigde Staten is een gebied waar de problematiek ook vrij vroeg aan het licht kwam. De aanpak in de Verenigde Staten vormt tevens een interessant contrast met Europa. Voor Europa heb ik gekozen voor het eigen land, België en buurland Nederland. Als laatste bespreek ik Ierland omdat dit een zeer katholiek gebied is. Doordat Ierland een eiland is, is er een interessant verschil op het gebied van macht. Uiteraard is er in verschillende andere landen, zoals Duitsland en Polen, ook zeer veel interessant onderzoek gebeurd, maar dat zou deze scriptie te ver brengen.

A. Canada

Canada is de eerste plaats waar het misbruik binnen de katholieke kerk in de publiciteit kwam. In 1989 verschenen in de media gevallen van misbruik in een weeshuis, gelegen in het aartsbisdom St John's (Newfoundland).

In 1990 verscheen het *Winter Report*², een onderzoeksrapport naar misbruik in het aartsbisdom St. John's. Naar aanleiding van gevallen van misbruik, startten de Canadese bisschoppen een onderzoek naar misbruik van kinderen en jongeren. In juni 1992 verscheen het resultaat: het rapport *From Pain to Hope*³. Enkele jaren later verscheen een vervolgrapport: *Report of the Special Taskforce for the Review of From Pain to Hope*⁴.

In het eerste onderzoeksrapport⁵ uit 1990, wordt in de eerste plaats aandacht geschonken aan de slachtoffers. Verder vertrekt dit rapport vanuit een analyse van de theologische en psychosociale perspectieven van het misbruik. In deze analyse vertrokken de onderzoekers voornamelijk

² A. GORDON, WINTER et al., in opdracht voor Alphonsus L. Penney, aartsbisschop van St. John's (Newfoundland), *The Report of the Archdiocesan Commission of Enquiry into the Sexual Abuse of Children by Members of the Clergy* (ook wel: *The Winter Report genoemd*), 1990.

³ CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, THE CCCB Ad Hoc Committee on Child Sexual Abuse, *From Pain to Hope*, 1992.

⁴ CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, *Report of the Special Taskforce for the Review of From Pain to Hope*, 2005.

⁵ A. GORDON, WINTER et al., *The Report of the Archdiocesan Commission of Enquiry into the Sexual Abuse of Children by Members of the Clergy*.

vanuit de theologie van Vaticanum II⁶. Tevens werden feministische perspectieven in acht genomen tijdens het onderzoek. Vanuit feministisch perspectief wordt de macht binnen de kerkelijke hiërarchie herzien. Feministen haalden de negatieve gevolgen van een patriarchale kerkcultuur, bijvoorbeeld seksueel misbruik, aan.

Een eerste belangrijk punt dat het Canadese onderzoek aanhaalt, heeft betrekking op de kerkleiders. Deze hebben het probleem te lang ontkend en de eerste signalen genegeerd. Er waren kerkleiders die reeds in 1970 signalen hadden ontvangen het probleem. Hierop reageerden bestuurlijke instanties met inadequate zelfhulpprogramma's voor geestelijken. De kerkleiders waren voornamelijk bezig met de geestelijke bezigheden, niet met sociale en organisatorische zaken⁷.

Mede als gevolg van het opkomende feminisme, zowel binnen als buiten de kerk en door de nieuwe wind die Vaticanum II door de kerk heeft geblazen, zijn zowel leken als geestelijken geleidelijk aan alerter geworden voor de gevolgen van de patriarchale cultuur die duidelijk aanwezig was en is in de kerkelijke hiërarchie. Feministen hebben zich verzet tegen de mannelijke dominantie binnen de kerkelijke hiërarchie. De hiërarchische structuur in de kerk verwacht gehoorzaamheid. Toch vullen veel mensen vandaag het geloof in naar eigen goeddunken. Dit heet de privatisering van het geloof. Hierbij is geloof een zaak waarbij ieder voor zich uitmaakt wat geloof is en hoe hij of zij dit voor zichzelf gaat invullen. Verder legt een patriarchale cultuur ook een sterke nadruk op de inherente zondigheid van de mens. De slachtoffers, kinderen en jongeren, hebben haast geen stem binnen deze cultuur. Vaticanum II brengt een vernieuwde visie op het volk Gods. Deze visie benadrukt het algemeen priesterschap. Hierbij nemen ook de leken hun verantwoordelijkheid op binnen de kerkopbouw. De theologie van Vaticanum II houdt tevens in dat ecclesiologieën die de realisatie van het algemeen priesterschap verhinderen, geweerd worden⁸.

In juni 1992 gaven de Canadese katholieke bisschoppen een conferentie en publiceerde het HOC Committee voor kindermisbruik het officieel onderzoeksrapport: *From Pain to Hope*⁹. Met dit rapport wilde het comité voor kindermisbruik richtlijnen die reeds in 1987 opgesteld werden, spreiden en doen gelden, zowel voor bisschoppen als voor iedereen die geïnteresseerd is. Met *From Pain to Hope* vertelt de kerkelijk leergezag dat ze aandacht wil schenken aan pastorale zorg, zowel voor de slachtoffers van onrechtvaardigheid, als voor hun familie. Dit wordt de missie van de kerk genoemd. Geestelijken erkennen de ernst van de zaak: het systeem van bescherming van kinderen en jongeren, het vertrouwen van de kinderen en jongeren in hun ouders en andere volwassenen die bijstaan in het opvoedingsproces, is ernstig geschonden. De geestelijken moeten trachten om terug vertrouwen op te bouwen tussen de gelovigen onderling, alsook vertrouwen tussen geestelijken en leken. Vertrouwen opbouwen vergt een lange weg van therapie en individueel aangepaste hulp. Het kerkelijk bestuur wil preventieve activiteiten steunen. Het kerkelijk bestuur wil langzaam maar zeker openheid creëren voor de waarheid en voor een hervorming of transformatie van de nodige personen en/of instituten¹⁰.

In september 2005 kwam er een vervolgrapport op *From Pain to Hope* van de Canadian Conference of Catholic Bishops: *Report of the Special Taskforce for the Review of From Pain to*

⁶ Een voorbeeld hiervan is meer aandacht voor de sociale structuren en organisaties in en door de kerk. Priester zijn is niet langer een hiërarchische functie maar veeleer een vader zijn voor de parochie.

⁷ J. MANNING, *Winter Commision Report. Archdiocese of St. John's*, Newfoundland, Canada, 1990.

⁸ *Ibid.* .

⁹ CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, *From Pain to Hope*.

¹⁰ *Ibid.* .

*Hope*¹¹. Hierin is duidelijk te lezen dat het kerkbestuur zich openstelt, zowel voor geestelijke als humane wetenschappers. Deze open houding is een positieve evolutie voor de hulpverlening aan de slachtoffers. Verder versterkt de Canadese bisschoppenconferentie de maatregelen die reeds in *From Pain to Hope* gesteld waren. Ook wordt er gepleit voor meer transparantie, een verbeterde toegankelijkheid die het voor de slachtoffers minder moeilijk moet maken om over het misbruik te communiceren. Slachtoffers moeten de nodige erkenning en gehoor krijgen. De Canadese bisschoppenconferentie keert zich tegen de zwijgcultuur die er voordien binnen het katholieke leergezag heerste. Er wordt aan de toekomst van de kerk gedacht. De bisschoppen willen een veilige omgeving creëren voor pastorale activiteiten¹².

B. Verenigde Staten

Voor de studie van de situatie in de Verenigde Staten, heb ik uit de enorme veelheid aan documenten volgende selectie gemaakt: *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy: Meeting the Problem in a Comprehensive and Responsible Manner*, januari 1985¹³; Het officieel *Boston Report* uit 2003¹⁴; het *John Jay Report*, 2004¹⁵ (door het John Jay College in New York, in opdracht van de Amerikaanse bisschoppen) en het *Philadelphia Report* door R. S. Williams, de Grand Jury, in 2010¹⁶.

In *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*¹⁷, door Thomas Doyle¹⁸, een Dominicaanse priester met een doctoraat in het kerkelijk recht en nog vijf masterdiploma's, wordt de financiële kant van de zaak belicht. Er wordt opvallend meer over geld gesproken¹⁹. Voor we overgaan naar het volgende rapport moet eerst de klokkenluider functie van Thomas Doyle aangekaart worden. Doyle was een van de eerste die het probleem van seksueel misbruik in de kerk aan het licht bracht. Hij heeft tevens een enorme steun en veel hulp geboden aan verscheidenen slachtoffers²⁰.

Een tweede belangrijke component in het rapport *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*, is de rechtspraak, het criminologische aspect. Wettelijke vragen, zowel

¹¹ CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, *Report of the Special Taskforce for the Review of From Pain to Hope*.

¹² *Ibid.* .

¹³ F. R. MOUTON; T. DOYLE; F.M. PETERSON, *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy. Meeting the Problem in a Comprehensive and Responsible Manner*, 1985.

¹⁴ REILLY, F. T., *The sexual Abuse of Children in the Roman Catholic Archdiocese of Boston*, Boston, 2003.

¹⁵ W. P. FAY, G. W. LYNCH (JOHN JAY COLLEGE), *John Jay Report. The Nature and Scope of the Problem of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States 1950-2002*, New York, 2004.

¹⁶ R. S. WILLIAMS, *Philadelphia Report*, 2010; <http://www.phila.gov/districtattorney/PDFs/clergyAbuse2-finalReport.pdf> (toegang op 22.05.2013).

¹⁷ F. R. MOUTON; T. DOYLE; F.M. PETERSON, *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*.

¹⁸ Thomas Doyle heeft veel steun gegeven aan de slachtoffers van het misbruik, hij hielp de slachtoffers om met hun verhaal naar buiten te komen.

¹⁹ De openingszin van het rapport luidt: "An illustration of one case: over one hundred million dollars (\$100,000,000.00) in claims have been made against one Diocese as a result of sexual contact between one Priest and a number of minor children" in F. R. MOUTON; T. DOYLE; F.M. PETERSON, *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy. Meeting the Problem in a Comprehensive and Responsible Manner*, 1985, p. 4.

²⁰ ПУСК, К., *Kindermisbruik & macht*, Berchem, EPO, 2012, p.25-27.

canoniek recht als burgerijwettelijke vragen²¹ en schadeclaims komen aan bod. Ook klinische en medische vragen worden geopperd. Er wordt aandacht geschonken aan de oorzaken van het misbruik²². Wanneer een geestelijke een misbruik pleegt, bijvoorbeeld ten gevolge van een bepaalde psychische oorzaak, dan moet eerst die oorzaak aangepakt worden alvorens die geestelijke zijn probleem rond het seksueel misbruiken van kinderen of jongeren kan oplossen. Het rapport stelt terecht dat de juiste behandeling vinden, het moeilijkste en tevens het belangrijkste is.

Er moet bij de juiste behandeling met verschillende factoren rekening gehouden worden. Ten eerste moet gezocht worden naar een centrum, aangepast aan omgang met personen met delinquent gedrag. Hierbij is er nood aan professionals met de nodige kennis van zaken. Er moet meer gebeuren dan het zoeken naar een klooster of religieuze instelling die op een andere locatie is gelegen. Ten tweede legt het document, *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*, de nadruk op de nood aan een aangepast fysiek en psychisch milieu, waar er de nodige vrijheid is om zichzelf terug te kunnen ontplooien. Ten derde is overmatig alcoholgebruik een veel voorkomende oorzaak van problemen. Onthouding van alcohol is dan ook een behandeling die geregeld moet worden geadviseerd voor het vermijden van seksueel misbruik. Ten vierde wordt het nut van zelfhulpgroepen benadrukt, zowel voor, tijdens, als na de behandeling(en). Tot slot mag de essentiële functie van opvolging niet vergeten worden. Een goede opvolging moet voorkomen dat geestelijke, die terug in de parochie geïntegreerd worden, zouden hervallen²³. Dit brengt ons bij de vraag of een geestelijke, die ooit kinderen of jongeren heeft misbruikt, nog terug actief kan worden in een parochie²⁴.

In januari 2002 bracht *The Boston Globe* artikels over misbruik in het aartsbisdom Boston. Dit leidde tot een onderzoek dat zestien maanden zou duren en waarvan in 2003 een officieel rapport: *The sexual Abuse of Children in the Roman Catholic Archdiocese of Boston*²⁵, werd uitgebracht door het Openbaar Ministerie van Amerika. De conclusie is, zoals bij de meeste rapporten, schrijnend. Meer dan vijftig jaar werden meer dan 789 kinderen door minstens 237 priesters en dertien bisdommedewerkers misbruikt, zonder dat de oversten in het bisdom (die van vele gevallen op de hoogte waren) hier iets aan gedaan hebben. Op deze manier brachten ze vele kinderen en jongeren in gevaar. Geestelijken pleegden herhaaldelijk misbruik²⁶. Ze overplaatsen naar een andere parochie lost het probleem niet op.

De Amerikaanse bisschoppenconferentie startte in 2002 een *National Review Board* op, geïnspireerd door uitspraken van aartsbisschop Bernardin (Chicago), om seksueel misbruik in de periode 1950-2002 te onderzoeken. Het NRB schakelde het John Jay College of Criminal Justice in om

21. Deze belicht acht topics: Verantwoordelijkheid, Aanspreekbaarheid van de bisschop, Impact op het canoniek wetboek, Verantwoordelijkheid en aanspreekbaarheid van grote kerkelijke entiteiten, Verantwoordelijkheid voor seminaries, Verantwoordelijkheid van de bisschop om de clerus te bezoeken, Handhaven van de diocesane verslagen, Uniformiteit van omgang/behandeling van een zaak, Ontdekken van informatie die over dit probleem circuleert, zie F. R. MOUTON; T. DOYLE; F.M. PETERSON, *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy. Meeting the Problem in a Comprehensive and Responsible Manner*, 1985, p. 22.

²² Zie titel A. *Oorzaken van het delinquent gedrag* p.22 van deze scriptie.

²³ F. R. MOUTON; T. DOYLE; F.M. PETERSON, *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*.

²⁴ Hierop wordt dieper ingegaan onder de titel c. *Mogelijke terugkeer naar de sociale werkomgeving* op p. 25 van deze scriptie.

²⁵ REILLY, F. T., *The sexual Abuse of Children in the Roman Catholic Archdiocese of Boston*, Boston, 2003.

²⁶ *Ibid.* .

strafrechterlijk onderzoek uit te voeren. Dit team zou uiteindelijk het grootste en meest volledige onderzoek instellen dat er ooit is geweest omtrent seksueel misbruik van kinderen door geestelijken²⁷. Het resultaat hiervan werd in 2004 gepubliceerd in het *John Jay Report*. Dit rapport bevatte een uitgebreid onderzoek naar wie de daders zijn en wat ze, om welke redenen deden en of doen²⁸.

In 2010 verscheen het *Philadelphia Report*²⁹ door R.S. Williams over het aartsbisdom Philadelphia. In dit rapport vinden we schokkende getuigenissen omtrent het misbruik. Het rapport beschrijft verschrikkelijke daden, met emotionele, psychische en zelfs fysieke gevolgen, die tientallen jaren na de feiten blijven doorwerken (bv. braken en opstoppingen). De persoonlijkheid van de slachtoffers kan drastisch veranderen door het misbruik. Het rapport toont de ernst van de situatie en de nood aan een globale aanpak van het probleem. Ook hier blijkt dat oversten misbruikers beschermden, omdat het geestelijken waren. Ze wilden de parochie niet alarmeren en het imago van de kerk niet schaden. Oversten waren op de hoogte van het misbruik en zelfs wanneer ze vernamen dat de feiten zich herhaalden, werd er weinig tot niets ondernomen³⁰. Hierbij stel ik mij de vraag, wanneer oversten niets doen aan misbruik waarvan ze weet hebben, is dit dan niet vergelijkbaar met meewerken aan de delicten? Is dit niet het mogelijk maken van inhumane gebeurtenissen? Meewerken aan zulke misdaden gaat radicaal in tegen het beeld van een humane en menselijke bedachte God, die het opneemt voor de stemloze. Dergelijke gebeurtenissen roepen ernstige vragen op met betrekking tot katholieke organisaties en geestelijken, de kerk in zijn geheel. Bisschoppen zijn tekort geschoten in de herderlijke functie die zij ontvangen in het verlengde van Jezus Christus. Als er een veld is dat net het meest gespecialiseerd zou moeten zijn in de hulp aan slachtoffers, dan is het wel het katholiek en breder zelfs, het christelijk veld. Kijk maar naar de invloed van de kerk in armen- of ziekenzorg en naar de vele ziekenhuizen en rusthuizen, met katholieke invloed, waarin de hulpverleners nog radicaal voor de ander in dienst kan staan.

De ondersteuning van slachtoffers van seksueel misbruik door een geestelijken, blijft behoorlijk pover. Heden ten dagen voelen kerkelijke instanties de noodzaak om gevallen van seksueel misbruik te melden, onder druk van het burgerlijk recht en de samenleving, maar dit wil zeker niet zeggen dat de kerkelijke instanties ook daadwerkelijk meewerken aan het onderzoek. De eerste stappen die aartsbisdommen ondernamen, waren zeker niet voldoende. Wel is er een politiek opgestart voor ondersteuning van de slachtoffers en is het kerkbestuur nu bereid om de slachtoffers financieel te vergoeden voor therapie. De omgang, zowel met slachtoffers als met plegers, was in het verleden vaak respectloos. Informatie over slachtoffers werd zonder toestemming doorgegeven aan advocaten van de tegenpartij en plegers kregen mensonwaardige therapieën voorgesteld³¹.

Om wantoestanden in de toekomst te vermijden, moedigt het *Philadelphia Report* aan om meer contact te zoeken met staat en burgerlijke wetgeving en dit omdat het kerkbestuur weinig tot niet handelt. Er moet een sterkere wettelijke ondersteuning komen om potentiële slachtoffers beter

²⁷ ПУСК, К., *Kindermisbruik & macht*, p. 30-31.

²⁸ Dit wordt uitvoerig beschreven onder de titel *A. Oorzaken van het delinquent gedrga op p. 15* van deze scriptie.

²⁹ R. S. WILLIAMS, *Philadelphia Report*, 2010; <http://www.phila.gov/districtattorney/PDFs/clergyAbuse2-finalReport.pdf> (toegang op 22.05.2013).

³⁰ *Ibid.* .

³¹ *Ibid.* .

te beschermen. Klachten dienen ernstig te worden genomen³². Een intensieve samenwerking is een must om het probleem integraal te kunnen aanpakken.

C. België

In België is het onderzoek naar seksueel misbruik pas later op gang gekomen. Lang leefde men in de waan dat het misbruik zoals dat in het buitenland bleek gebeurd te zijn, in België nooit zou zijn gebeurd. De eerste zaken van kindermisbruik zoals Dutroux en Fourniret doorprikte deze illusie. De doorbraak in het onderzoek naar misbruik in de Belgische kerk, kwam er door aanzet van Rik Devillé, een priester uit Vlaams-Brabant. Hij was in 1992 medeoprichter van de Vlaamse Werkgroep Mensenrechten in de Kerk³³. Bij deze werkgroep kwamen de eerste klachten binnen van misbruik in de Belgische kerk. Deze werkgroep hielp slachtoffers het initiatief te nemen om naar hun bisschop te stappen met hun verhaal. Dit waren de eerste stappen om de zwijgcultuur te verbreken en er zo voor te zorgen dat de slachtoffers gehoord werden³⁴. Vijf jaar later konden de Belgische bisschoppen, mede onder de druk van de zaak Dutroux, het misbruik niet meer ontkennen. In 1997 richtten ze een meldpunt "*une ligne téléphonique verte*"³⁵ op, enkel te bereiken op woensdag tussen 17 en 19 uur. Ondanks de beperkte bereikbaarheid kwamen er toch al snel veel meldingen binnen³⁶.

Op 23 februari 2000 startten de Belgische bisschoppen met de bestrijding van misbruik in de kerk door het installeren van een interdiocesane commissie voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik in een pastorale relatie. Deze commissie wilde zich niet in de plaats stellen van de rechtbanken, wel wilden ze advies en morele ondersteuning bieden. Hun eerste doel werd geformuleerd als luisteren, het verrichten van pastorale taken. Voor rechterlijke disputen, bijvoorbeeld wanneer het slachtoffer een geldelijke vergoeding vroeg, verwees de commissie de slachtoffers door naar de burgerlijke rechtbank. Gedurende negen jaar werd deze commissie geleid door Godelieve Halsberghe, een toen reeds gepensioneerde magistrate. In 2009 stopte de inmiddels 79 jarige vrouw hiermee, zwaar ontgoocheld in de geringe steun die ze had gekregen van de bisschoppen. De bisschoppen vonden dat de magistrate te veel aandacht schonk aan schadeclaims³⁷.

In april 2010 startte een commissie onder leiding van Peter Adriaenssens, een Belgische kinder-en jeugdpsychiater, het onderzoek naar misbruik in de Belgische kerk. Hij rondde zijn rapport onvolledig af toen hij op 24 juni 2010 ontslag nam, nadat Operatie Kelk, een gerechtelijke huiszoeking, alle dossiers in beslag nam. Adriaenssens start zijn rapport³⁸ met getuigenissen van slachtoffers. Hij vertrekt vanuit een slachtofferperspectief en trekt hieruit zijn conclusies. Op basis van de vele getuigenissen op naam, maar vooral door de vele anonieme getuigenissen, kan Adriaenssens opmerken dat de grootste groep van slachtoffers, die alleszins naar de commissie Adriaenssens zijn gestapt, momenteel tussen de vijftig en zestig jaar oud³⁹ zijn. De meeste gevallen van misbruik die Adriaenssens bekend zijn, dateren dus van 40 tot 50 jaar geleden. Natuurlijk moeten

³² R. S. WILLIAMS, *Philadelphia Report*.

³³ Deze werkgroep bestond uit geestelijken en leken, versterkt door kerkjuristen en theologen.

³⁴ ПУЧК, K., *Kindermisbruik & macht*, p. 68-77.

³⁵ *Ibid.*, p. 77.

³⁶ *Ibid.*, p. 77-78.

³⁷ *Ibid.*, p. 78-79.

³⁸ P. ADRIAENSSENS, *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*, 2010.

³⁹ *Ibid.*, p. 116-117.

we hierbij in rekening brengen dat een groot deel van de klachten anoniem zijn ingediend (waarbij we dus de leeftijd niet kennen). Verder zijn er ook nog een groot aantal slachtoffers die geen klacht indienen.

In het rapport heeft de commissie Adriaenssens zich gericht op een beleid voor de slachtoffers maar ook voor omgang met de daders. De commissie ziet haar rol in effectieve bemiddeling in het gesprek tussen slachtoffer en dader.

De commissie gaat na wat de nefaste gevolgen zijn van het misbruik voor de slachtoffers. De slachtoffers hebben haast allemaal onder hun niveau gestudeerd en hebben psychische problemen zoals een wankele gezondheid, slaap-, eet- en/of alcoholproblemen. Velen gebruiken medicatie. Verschillende slachtoffers hadden naast psychische schade ook fysieke schade overgehouden aan het misbruik. Het mag niet over het hoofd gezien worden dat het gezin, de partners en de kinderen van de slachtoffers, ook mee lijden⁴⁰.

De commissie Adriaenssens doelde vooral op een pastorale aanpak. De commissie is echter nooit tot de uitvoering van deze pastorale ideeën gekomen. Daardoor blijft het bij een theorie over pastoraat. De ontbrekende schakel in pastorale- en trauma hulpverlening is, aldus Adriaenssens, "lotgenoten ontmoeting"⁴¹. Het rapport focust sterk op de buitenwereld. Het onderzoek vanuit hetgeen de leken is aangedaan, de leken komen eerst aan het woord. Eerst spreekt men over de impact voor het slachtoffer en hun naasten. Nadien wordt nagegaan wat de impact is op de pastorale relatie en de relatie van leken tot geestelijken en het leergezag.

Het eerste doel van het rapport is beschrijven, niet reflecteren. Feiten worden verzameld en neergeschreven, zonder eigen interpretatie en reflectie. Toch laat het rapport niemand koud omdat er zo uitgebreid wordt beschreven welke ernstige feiten er onschuldige slachtoffers werden aangedaan. Dit rapport is in tegenstelling tot vele andere rapporten, die hier ook worden besproken, dus zeker geen antwoord op het misbruik vanuit het Romeins leergezag of vanuit een kerkelijke bestuursstak, maar een aanspreken van de bisschoppen, door de slachtoffers. De feiten worden hier scherp geschetst. De commissie geeft als afsluiter enkele adviezen mee⁴². Als eerste wordt het probleem omtrent de verjaringstermijn in het strafrecht aan de kaak gesteld. Enkele jaren later werd hier ook op ingespeeld en zijn er maatregelen genomen, de verjaringstermijn voor feiten van seksueel misbruik is verlengd. Ten tweede wordt de link gelegd met andere religies en misbruik op andere plekken in de samenleving. Ten derde wordt de delicaatheid van werken met minderjarigen aangehaald. Een vierde belangrijk punt dat wordt aangekaart, zijn adviezen voor de kerk en haar toekomstig beleid⁴³.

In België hebben de bisschoppen een website gemaakt, misbruikindekerk.be⁴⁴. Hierop wordt alle informatie, omtrent het seksueel misbruik van kinderen en jongeren en de omgang hiermee, gebundeld. De website biedt informatie, zowel voor pleger als slachtoffer. Er zijn verwijzingen naar meld- en opvangpunten. Internet is een zeer handig medium, omdat correcte informatie op een snelle manier aan iedereen kan worden meegedeeld. Het seksueel misbruik is een fenomeen waarop de media sterk inspeelt en aangezien het misbruik nog maar zeer recent aan het daglicht is gekomen,

⁴⁰ P. ADRIAENSSENS, *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*, p. 126-129.

⁴¹ *Ibid.*, p. 139.

⁴² *Ibid.*, p. 150 vv.

⁴³ *Ibid.*, p. 150.

⁴⁴ BELGISCHE BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË, *Verborgen verdriet*. Naar een globale aanpak van seksueel misbruik in de kerk (2012); <http://www.misbruikindekerk.be> (toegang op 22.05.2013).

verandert er nog veel en komen er continu nieuwe inzichten bij. Het internet is dus zeer geschikt om de informatie up to date te houden. Aan deze website is er tevens een centraal infopunt gekoppeld. De bedoeling hiervan is bijstand en antwoord te bieden aan slachtoffers en naasten. Zo bemiddelt het infopunt ook in pastorale gesprekken.

In januari 2012 publiceerden de bisschoppen en hoge oversten van België *Verborgten verdriet, naar een globale aanpak*⁴⁵. De titel geeft reeds de toon van het rapport weer. Het is geen droge titel, maar eentje met emotionele waarde. De titel bevat twee kernwoorden voor de situatie, namelijk “verborgen” en “verdriet”. De titel toont tevens aan dat de situatie vanuit het perspectief van het slachtoffer wordt bekeken. In dit document presenteren ze een nieuw beleid. De vijf krachtlijnen van het Belgisch beleid zijn een optie voor de slachtoffers, de stilte omtrent misbruik doorbreken, erkenning en herstel, een rechtmatige aanpak voor de pleger en een preventief beleid naar de toekomst toe. Het document ‘verborgen verdriet’ stelt terecht dat het kerkbestuur de kant van de meest kwetsbare, namelijk het slachtoffer, moet kiezen. Slachtoffers kunnen zich maar begrepen voelen als het probleem wordt erkend en er over gepraat wordt. De Belgische kerk wil ook meewerken aan herstel door menselijkheid en solidariteit aan te bieden. Zowel aan slachtoffers van verjaarde als van niet verjaarde feiten wordt erkenning geboden. Indien het kerkelijk bestuur erkent dat plegers van seksueel misbruik iets verkeerd hebben gedaan, dan hoort daar ook een rechtmatige straf bij. Deze straf dient niet opgevat te worden als wraak. Wel wil de straf de pleger confronteren met het leed dat hij het slachtoffer heeft aangedaan. Een straf moet leiden tot sensibiliseren en het opwekken van verantwoordelijkheidsgevoel bij de pleger. Tevens moeten plegers, om toekomstige incidenten te vermijden, verwijderd worden uit hun machtsfunctie. Ze moeten aangespoord worden tot behandeling van de oorzaken die aan de basis van het delinquent gedrag liggen⁴⁶.

Uit het voorgaande blijkt reeds dat de omgang met de pleger een werkpunt is binnen de Rooms-katholieke kerk. De pleger mag niet ongemoeid gelaten worden. Verschillenden plegers zijn er in het verleden veel te makkelijk van af gekomen. Plegers werden niet geconfronteerd met de gevolgen van het misbruik, waardoor ze nog sneller hervielen in hun daden. Om in de toekomst veelvuldig misbruik te verminderen, of zelfs te voorkomen, moeten we evolueren naar een globale en geïntegreerde aanpak, waarin pleger en slachtoffer op elkaar betrokken worden. Contact tussen slachtoffer en pleger is van belang, zowel voor de pleger om tot besef van zijn daden te komen als voor het slachtoffer om door de situatie heen te kunnen groeien. De hulp van (sociaal) wetenschappelijke experts is hierbij nodig. In dit verband spreekt het rapport *Verborgten verdriet, naar een globale aanpak van seksueel misbruik in de kerk*⁴⁷ van een globale en geïntegreerde benadering. Globaal wil in dit geval zeggen dat we enerzijds rekening houden met de verhouding slachtoffer en pleger en anderzijds met de verhouding kerkelijke omgeving en pleger. Geïntegreerd wijst op het belang van verbondenheid tussen erkenning en herstel. Onderzoek heeft aangetoond dat slachtoffers in eerste instantie nood hebben aan volledige erkenning. Het leed dat hen is aangedaan, moet ter sprake worden gebracht en tevens moet het bewustzijn kunnen groeien bij de slachtoffers dat het niet hun fout is. Financiële tegemoetkoming komt hierbij pas op de tweede plaats.

Voor de erkenning die noodzakelijk is voor het slachtoffer, hebben de Belgische bisschoppen een aantal initiatieven genomen. Vanuit juridische hoek wordt er een onderscheid gemaakt tussen

⁴⁵ BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË (ED.), *Verborgten verdriet*.

⁴⁶ *Ibid.*, p. 5-6.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 19-21.

verjaarde en niet verjaarde feiten. Bij verjaring kan het slachtoffer gerechtelijk geen stappen meer ondernemen. De kerkelijke overheid kan deze slachtoffers tegemoet komen in hun vraag naar erkenning en herstel, door de inrichting van plaatselijke opvangcentra en door arbitrage.

Opvangcentra, georganiseerd door de kerk⁴⁸, voorzien in passende vormen van erkenning, tegemoetkoming en herstelbemiddeling, maar ook in financiële tegemoetkomingen. Er wordt voorzien in externe hulpverlening: zowel op psycho-sociaal, als juridisch gebied krijgen de slachtoffers hulp, advies, gesprek en luisterbereidheid aangeboden. De slachtoffers kunnen kiezen tussen centra georganiseerd door de kerkelijke of neutrale instanties, naargelang zij zichzelf verzoenen met de kerk of niet. Een opvangcentrum zal het slachtoffer altijd aanmanen de misdaad te rapporteren, maar de keuze blijft natuurlijk bij het slachtoffer. De pleger wordt ook uitgenodigd in het centrum voor een verkennend gesprek met eventuele vertrouwenspersonen. Een laatste belangrijke taak van het centrum is gelegen in opvolging van de zaak.

Centra voor herstelbemiddeling buiten de kerk⁴⁹ worden gesubsidieerd door de Federale Overheidsdienst en Justitie. Ze hebben een brede kennis en ervaring en werken nauw samen met de bredere hulpverlenende sector. Arbitrage is er gekomen op aanvraag van de parlementaire commissie, opgericht in samenwerking met de bisschoppen en hogere oversten en is operationeel vanaf 31 oktober 2012. Het is een neutrale instantie. De procedure gebeurt dus buiten de kerk. Het is een meer formele vorm van herstel en erkenning waarbij arbitrage een speciale procedure opstart. "Het betreft een regeling voor een vrijwillige, forfaitaire financiële compensatie vanwege de kerk ten behoeve van slachtoffers van verjaarde feiten van seksueel misbruik, gepleegd door een geestelijke"⁵⁰. Tevens blijft de optie open, om te kiezen voor een minnelijke regeling. Deze kan bijvoorbeeld aangevraagd worden naar aanleiding van een verzoeningspoging van de arbiters zelf of van een neutrale bemiddelaar. Het rapport benadrukt dat de pleger ook na de verjaring van de feiten zijn verantwoordelijkheid ten opzichte van het slachtoffer moet opnemen⁵¹.

Hieruit kan besloten worden dat samenwerking tussen kerk en staat van belang is, ook op wettelijk vlak. Wetten gelden voor alle burgers, ook voor diegenen die een kerkelijke functie bekleden of actief zijn binnen een religieuze orde. Het is dan ook de plicht van het kerkelijk bestuur om bij een melding van misbruik de pleger op te sporen en te helpen bij het melden van het misbruik bij de gerechtelijke instanties. Een gewijde pleger is uiteraard ook verbonden met het canonieke recht en het kerkelijke strafrecht. Het kerkelijke strafrecht geldt onafhankelijk van het burgerlijke strafwet van de staat. Deze strafprocedure kan dus ingezet worden naast of na de strafprocedure van de staat. De kerkelijke verjaringstermijn bedraagt twintig jaar en loopt vanaf de achttiende verjaardag van het slachtoffer. In ernstige gevallen bestaat de mogelijkheid deze verjaringstermijn te verlengen of zelfs af te schaffen⁵².

D. Nederland

⁴⁸ Er zijn tien plaatselijke opvangpunten ingeplant in België, die op 1 januari 2012 in werking zijn getreden. Eén in elk van de bisdommen, één voor de Nederlandstalige religieuze orden en congregaties (URV) en één voor de Franstalige orden en congregaties (COREB).

⁴⁹ Bijvoorbeeld de vzw Suggnomè (voor Nederlandstalige meldingen) en Médiante (voor Franstalige meldingen).

⁵⁰ BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË (ED.), *Verborgene verdriet*, p. 34.

⁵¹ *Ibid.* .

⁵² Codex Juris Canonici, Canon 1512 nr. 4, 2009.

Ook in Nederland trok het seksueel misbruik van kinderen en jongeren pas in 2010 de aandacht. Wel dient vermeld te worden dat de Nederlandse bisschoppen en religieuze oversten al in 1995 een kerkelijk klachtenbureau voor seksueel misbruik, door geestelijken en leken medewerkers in de kerk, oprichtten. Deze heette de commissie *Hulp & Recht*, bij het secretariaat RK Kerkgenootschap in Utrecht⁵³. Op verzoek van de conferentie van Nederlandse religieuzen werd onder leiding van Wim Deetman een onderzoekscommissie ingesteld. In 2010 kwam er een eerste tussenrapport. Hierin werd kritisch uitgehaald naar het katholieke klachtenbureau, genaamd '*hulp en recht*', in 1995 opgericht. Er was geen goede hulp geboden aan slachtoffers van misbruik. Het eindrapport⁵⁴ van de commissie Deetman verscheen in 2011. Hierop kwam recentelijk in maart 2013 een vervolgrapport⁵⁵.

Tezelfdertijd, richtte minister van Jeugd en Gezin, André Rouvoet en zijn collega Ernst Hirisch Balin, werkzaam bij Justitie, op 10 augustus 2010 de commissie Samson op. Deze commissie werd voorgezeten door voormalig procureur-generaal Rieke Samson-Geerlings en ontleende hieraan zijn naam. De commissie kreeg vele meldingen. Voor hulpverlening verwees de commissie de slachtoffers door naar *slachtofferhulp Nederland* of naar het *Advies- en Meldpunt kindermishandeling*. Op 8 oktober 2012 stelde de commissie zijn eindrapport voor, *Omringd door zorg, toch niet veilig*⁵⁶. De commissie trachtte een profiel weer te geven van de dader. Vaak was de dader iemand zonder delinquent verleden. Een verrassende vaststelling was dat het meeste misbruik, door kinderen en jongeren onderling gebeurde. Verder stelde de commissie vast dat jeugdzorgmedewerkers onvoldoende oog hadden voor seksueel onaanvaardbaar gedrag⁵⁷.

In het eindrapport Deetman, 2011, wordt de cultuur van geheimhouding en zwijgen binnen de kerk bekritiseerd. De religieuze verantwoordelijken wisten lang niet alles over het misbruik. Ze hadden geen idee hoe erg het was. Intern, maar ook naar de buitenwereld toe, werd er nauwelijks over misbruik binnen de kerk gecommuniceerd. Seksueel misbruik was en is nog steeds taboe. Ook weigerden religieuze bestuurders het Openbaar Ministerie op de hoogte te brengen. Er bestaat nochtans een wettelijke plicht om verkrachting ter kennis te brengen van het Openbaar Ministerie⁵⁸.

Het rapport Deetman, 2011, vestigt de aandacht op hulp voor de slachtoffers. Praktijken zoals misbruik van de biecht om slachtoffers het zwijgen op te leggen of biechtvaders die plegers van misbruik onder druk zetten om stilzwijgend uit te treden, zoals in het verleden plaatsvonden, moeten gebannen worden. Zowel kerkelijke instanties als omgeving moeten de slachtoffers ernstig nemen. Naast financiële schadevergoedingen moeten er ook psychologische behandelingen zijn voor de slachtoffers. De kerk moet voorzien in een aanspreekpunt, wat soms problematisch is gezien de religieuze instellingen op vandaag nog maar een beperkte omvang hebben. Een oplossing voor dit probleem ligt niet voor de hand maar Deetman ziet alleszins een rol voor de overheid weggelegd in de oplossing van dit probleem⁵⁹.

⁵³ Pyck, K., *Kindermisbruik & macht*, p. 101.

⁵⁴ W. DEETMAN, N. DRAIJER, P. KALBFLEISCH, H. MERCHELBACH, M. E. MONTERIO; G. DE VRIES, *seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk*, Amsterdam, Balans, 2011.

⁵⁵ W. DEETMAN, J. WILLEM, *seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de Rooms-Katholieke kerk, een vervolgonderzoek*, Amsterdam, Balans, 2013.

⁵⁶ Pyck, K., *Kindermisbruik & macht*, p. 106-107.

⁵⁷ COMMISSIE-SAMSON, *Omringd door zorg, toch niet veilig*, 2012; <http://www.onderzoek-seksueel-kindermisbruik.nl/documenten/> (toegang op 22-05-2013).

⁵⁸ W. DEETMAN, *et al.*, *seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk*, p. 21-22.

⁵⁹ *Ibid.* .

Het gaat hier om centrale regie bij preventie, signalering, registratie, opsporing, vervolging, berechting, hulpverlening en nazorg. Dit alles is de beste manier om dit probleem in te dammen en om nieuwe slachtoffers te voorkomen. Maar centrale regie houdt ook medewerking van andere partijen in. Veel van de meldingen die bij de Onderzoekscommissie zijn binnengekomen, betreffen voorvallen die grotendeels dertig jaar geleden hebben plaatsgevonden. Wat van de Rooms-Katholieke Kerk nu wordt verwacht, is dat wat toen is misgegaan, wordt hersteld en goedge maakt. Dit vraagt om erkenning, hulp, compensatie en genoegdoening⁶⁰.

Commissie Deetman concludeert dat de wijze waarop bestuurlijk verantwoordelijken met misbruik zijn omgegaan, ernstige tekortkomingen bevat.

In maart 2013 bracht de commissie-Deetman een tweede rapport over het misbruik van meisjes en vrouwen tussen 1945 tot 2010. De rede van dit rapport was voornamelijk dat de publieke opinie vond dat er in het voorgaande rapport te weinig aandacht werd besteed aan vrouwelijke slachtoffers. Dit doordat de vorige onderzoeken zich vooral richtten op de gebeurtenissen in katholieke internaten: hier werden jongens opgeleid. Het tweede rapport richtte zich vooral op instellingen die bestuurd werden (en worden) door nonnen, bijvoorbeeld: kindertehuizen of huizen voor vrouwen die ongewenst zwanger zijn. De conclusie van dit tweede rapport is dat er ook binnen deze instellingen gelijkaardige gebeurtenissen plaatsvonden. Er zijn mogelijk tot 1000 meisjes, of meer, misbruikt, meestal door een priester, abt of een andere mannelijke geestelijke. In het geval van vrouwelijke plegers (die als onderwijzeres of verzorgster werkzaam waren) ging het hoofdzakelijk om lichte gevallen: fysiek en psychisch geweld, zonder dat er sprake is van seksueel misbruik. Bij zwaardere gevallen van misbruik ging het haast altijd om mannelijke plegers⁶¹.

De Nederlandse religieuze oversten reageerden op het vervolgrapport Deetman. Ze stelden:

Niet alleen de daders treft blaam, maar ook degenen die moesten toezien op een goede gang van zaken in de huizen en instellingen waar meisjes werden opgevangen en opgevoed. Zij hebben hen, vanuit een cultuur waarvan het onderzoeksrapport de contouren schetst, niet altijd voldoende kunnen bieden wat zij nodig hadden, namelijk een liefdevolle omgeving waarin kinderen zich veilig en geborgen konden voelen⁶².

De Nederlandse bisschoppenconferentie erkent reeds na het rapport Deetman van 2011 de reputatie van vertrouwen en veiligheid te hebben geschaad. Zowel het vertrouwen van de slachtoffers als van de parochie en bredere gemeenschap is geschaad. Daarom bieden ze aan de slachtoffers en diens omgeving hun verontschuldigen aan.

⁶⁰ W. DEETMAN, *et al.*, *seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk*, p. 524.

⁶¹ W. DEETMAN, J. WILLEM, *Seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de Rooms-Katholieke Kerk*.

⁶² NEDERLANDSE BISSCHOPPEN EN OVERSTEN reactie op: W. DEETMAN, J. WILLEM, *Seksueel misbruik van minderjarigen in de Rooms-Katholieke kerk* (december 2011); <http://www.katholieknieuwsblad.nl/nieuws/item/3540-bisschoppen-en-oversten-excuses-voor-misbruik-en-geweld.html> (toegang op 22.05.2013).

E. Ierland

Om de situatie in Ierland weer te geven heb ik vijf rapporten uitgekozen. Het *Ferns Report* (2005)⁶³, het *Ryan Report* (2009)⁶⁴, het (*Ryan Report on Irish Residential Institutions* 2009)⁶⁵ en het rapport van het katholieke bisdom Cloyne (2010)⁶⁶.

In maart 1994 hebben de Ierse katholieke bisschoppen een adviescommissie opgesteld voor de beraadslaging van richtlijnen bij een verdenking of beschuldiging van een geestelijke die een kind seksueel misbruikt zou hebben. Ze suggereren een reeks procedures die gevolgd moeten worden in deze omstandigheden. Zo hebben de Ierse bisschoppen in 1996 het canonieke recht aangevuld door *the framework document* op te stellen⁶⁷. Een laatste belangrijke topic die de onderzoekscommissie aanhaalt is de sleutelrol van de bisschop in het bisdom, als de manager en leider van de geestelijken binnen een bisdom. De bisschoppen moeten hierbij worden ondersteund door het management en door opleidingen.

In 2003 reeds publiceerde het comité voor kindermisbruik van de Ierse bisschoppen *Time to Listen*⁶⁸. Het rapport beschrijft de impact op slachtoffers. Deze impact is zowel fysiek als emotioneel. Zoals de commissie Adriaenssens later zou bevestigen, gaat het vaak om depressies, posttraumatische stress, emotionele problemen, evenals gedragsproblemen en moeilijkheden met inter-persoonlijke relaties en deze zowel in de kindertijd als doorheen heel het volwassen leven. Hierbij komt dat wanneer het misbruik door geestelijken wordt gepleegd, dit een enorme impact heeft op het geloof en het geloofsleven. Vaak verliezen de slachtoffers het geloof of vervreemden ze van hun geloof⁶⁹.

Naar aanleiding van een aanhoudende toestroom van volwassenen en hun verhalen over misbruik in hun jeugd, kwam er in 2005 een eerste onderzoeksrapport: het Ferns rapport⁷⁰. In dit rapport stellen Dr Murphy, Buckley en Joyce, dat het misbruik haast nooit een eenmalig toeval was, maar vaak een geplande, op voorhand weloverwogen handeling. Slachtoffers werden zorgvuldig uitgekozen en geleidelijk in het misbruik getrokken. Deze subtiele aanpak, waardoor het slachtoffer langzaam maar zeker slachtoffer wordt, is een van de oorzaken waarom slachtoffers moeilijk of niet naar buiten durfden komen met het misbruik. Het slachtoffer kreeg het gevoel zelf medeverantwoordelijk te zijn voor het gebeuren van het misbruik. Meestal begint het seksueel misbruik wanneer de pleger langzaam een bewustzijn ontwikkelt van zijn interesse in kinderen of jongeren. De pleger ontkent zijn misdadige interesse in kinderen en jongeren en rationaliseert en minimaliseert de daden die hij wilt plegen. Door deze rationalisering overwint hij de normale morele remmingen (als gevolg van schuldgevoel of angst) die er een mens van weerhouden zulke daden te stellen. Het misdadig gedrag begint meestal met fantaseren over seksueel contact met kinderen of jongeren. De fantasieën versterken het verlangen om effectief de misdadig te gaan handelen. Tevens ontwikkelt de potentiële pleger na verloop van tijd een cognitieve stoornis. Door gedragsconditionering, door het regelmatig fantaseren over seksueel contact met kinderen en

⁶³ F.D. MURPHY, H. BUCKLEY, L. JOYCE, *Ferns Report*, 2005; <http://www.bishop-accountability.org/ferns/> (toegang op 22.05.2013).

⁶⁴ S. RYAN, in opdracht van de Ierse regering, *Ryan Report on Irish Residential Institutions*, 2009.

⁶⁵ *Ibid.* .

⁶⁶ Y. MURPHY, I. MANGAN I., H. O'NEILL, *Report into the Catholic Diocese of Cloyne*, 2010.

⁶⁷ Meer uitleg hierover onder de titel *b. Gerechtelijke aanpak* op p. 18 van deze scriptie.

⁶⁸ H. GOODE E. A., *Time to listen. Confronting child Sexual Abuse by Clergy in Ireland*, Dublin 2003.

⁶⁹ *Ibid.* .

⁷⁰ F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*.

jongeren, conditioneert de potentiële pleger zijn gedrag zodanig dat het als normaal gaat aanvoelen. Na verloop van tijd zal de potentiële pleger dan ook zijn fantasieën realiseren. Hij zal dit doen door zijn potentieel slachtoffer eerst extra aandacht of voordelen te geven, om hem/haar zo tot bij hem te lokken. Het kind wordt dan langzamerhand in de val gelokt. Dit proces van geleidelijke intimidatie noemt het *Ferns* rapport “grooming”⁷¹. Door *grooming* zal het kind ook minder snel geloofd worden als hij/zij het misbruik meldt⁷². Dit omdat het voor de omgeving lijkt alsof het kind een goede relatie had met de misdadiger, het kind was en is de oogappel van de misdadiger.

In 2009 verscheen, in opdracht van de Ierse regering, het *Ryan report*⁷³, een commissie met als voorzitter rechter Sean Ryan. De conclusie was dat de bisschoppen, die nu duidelijk op de hoogte waren van de problematiek, onvoldoende hebben ingegrepen. Het advies en de maatregelen die genomen getroffen waren, werden genegeerd door de bisschoppen. De Ierse bisschoppen boden hierop hun excuses aan. In 2010 verscheen er ook nog een tweede verslag: het *Murphy Report*⁷⁴: over seksueel misbruik in het aartsbisdom Dublin. Ook dit rapport bevatte schokkende conclusies: er is kinderen en jongeren veel geweld aangedaan. Geestelijken hebben onvoldoende hierop ingespeeld waardoor misbruik herhaaldelijk plaatsvond⁷⁵. Door dit aanhoudend inefficiënt beleid, zijn er maatregelen genomen. Zoals in november 2012 in het bisdom Cloyne. Toen kreeg het omstreden bisdom een nieuwe bisschop⁷⁶.

In Ierland kwam de problematiek van de machtspositie van het kerkelijk leergezag het meest aan het licht, omdat Ierland een geïsoleerd eiland was, waar West-Europa zich tot voor kort niet mee bemoeide. Daar bovenop komt nog eens dat het land tot 1923 onderdrukt werd door protestantse overheersers, waardoor de Katholieke kerk eeuwenlang een onbetwistbaar vluchttoord was voor armen. De Katholieke kerk verzorgde toen reeds het onderwijs, ziekenzorg en zorg voor minderheden en op vandaag doet ze dat nog steeds. Net zoals in België stuurde iedereen een zoon die goed kon leren naar de priesteropleiding of naar een klooster voor een geestelijke functie uit te voeren. Dit was een eer voor de familie. Voor armen was een kind naar het klooster sturen vaak de enige oplossing om rond te kunnen komen. Binnen de meeste katholieke instituten heerste er een (af)gesloten sfeer. Het Murphy-rapport zegt dat positie van de kerk in Ierland op deze manier sterk was en dat niemand om die reden actie durfde te voeren wanneer er onjuistheden opdoken binnen die kerkelijke structuur⁷⁷. Het kerkelijk leergezag had een sterke machtspositie. Deze machtspositie wekte bij de leken een gevoel op van hulpeloosheid en passiviteit. Zowel op school als binnen het gezin werden de kinderen of jongeren opvoed met de boodschap van gehoorzaamheid aan de geestelijke. Hij werd beschouwd als de machtigste figuur van de parochie omdat hij in de dichtste verbinding met God stond. En God bepaalde voor een groot deel het leven van de mensen.

Binnen de functie van geestelijke legt het leergezag soms impliciet teveel de nadruk op de verheven positie die de geestelijke moet innemen. Hij staat hiervoor in veel gevallen alleen in zijn hoge ivoren toren. Deze alleenheerschappij veroorzaakt een te groot machtsverschil tussen

⁷¹ F.D. MURPHY, H. BUCKLEY, L. JOYCE, *grooming* in F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*, p. 172.

⁷² F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*.

⁷³ S. RYAN, in opdracht van de Ierse regering, *Ryan Report on Irish Residential Institutions*, 2009.

⁷⁴ Y. MURPHY, *et al.*, *Report into the Catholic Diocese of Cloyne*, 2010.

⁷⁵ F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*.

⁷⁶ KATHOLIEK NIEUWSBLAD, *Nieuwe bisschop voor omstreden bisdom Cloyne*, november 2012; <http://www.katholieknieuwsblad.nl/nieuws/item/2939-nieuwe-bisschop-voor-omstreden-bisdom-cloyne.html> (toegang op 22.05.2013).

⁷⁷ F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*.

geestelijke en leek. Tevens krijgt de geestelijke in deze alleenheerschappij een taak opgelegd die hij niet altijd aankan. Hij moet een soort van *homo universalis* zijn. Streven naar meer gelijkheid en integratie van geestelijken in de maatschappij, zou zowel de geestelijke als de leek ten goede komen. Leken krijgen meer inspraak en zijn niet louter onderdanen van de Romeinse Curie. De geestelijke krijgt niet langer een ondragelijke verantwoordelijkheid en kan zich integreren in een sociale omgeving. De geestelijken moeten toegelaten worden meer mens te zijn en mag niet louter focussen op het goddelijke aspect van zijn wijding.

HOOFDSTUK 2: INHOUDELIJKE ANALYSE VAN DE RAPPORTEN

In dit hoofdstuk ga ik een analyse uitvoeren, op basis van de beschrijving uit hoofdstuk één. Ik ga dieper in op de oorzaken en gevolgen van het misbruik, zowel voor de pleger, het slachtoffer en diens familie, als voor de kerk.

1. De pleger

Deze scriptie focust op seksueel misbruik binnen de kerk door geestelijken. Niet geestelijke medewerkers in de kerk hebben zich in het verleden echter ook schuldig gemaakt aan misbruik. Hier wordt echter niet op ingegaan in dit werk.

A. Oorzaken van het delinquent gedrag

a. De persoon van de pleger

Wie of wat voor een persoon is de pleger van seksueel misbruik? In het officiële Amerikaanse rapport over het kindermisbruik binnen de Amerikaanse kerk, het *John Jay report*, 2004, komt Jay tot de vaststelling dat de plegers een heterogene groep vormen. Er is geen constant patroon van leeftijd, socio-economische status, ras of psychologische problemen te detecteren. Het rapport heeft zich gebaseerd op de karakteristieken van misbruikers en op de persoonlijke variabelen. Een eerste manier van classificeren is een opdeling maken naargelang het soort slachtoffer dat de misbruikers kiezen. Er wordt van pedofilie gesproken wanneer de misbruikers telkens terugkerende, intense seksueel opwindende fantasieën of gedragingen met betrekking tot seksueel contact met een kind hadden, gedurende een periode van ten minste zes maanden. Dit is het bijvoorbeeld het geval bij priesters die meisjes uitkozen, het is niet voor alle geestelijken geldig. Geestelijken die als slachtoffer iets oudere jongens kozen, zullen eerder verdacht worden van een homoseksuele geaardheid. Een tweede onderzoeksmethode gaat op zoek naar de oorzaken van het misdadig gedrag. Zowel instabiele persoonlijkheidskarakteristieken als contextuele variabelen die de persoon kunnen destabiliseren, moeten onderzocht worden. Problemen binnen de familie, alcoholmisbruik maar ook zelf als kind misbruikt zijn, kunnen mogelijke oorzaken zijn⁷⁸. Het probleem bij deze classificatiemethoden is dat ze moeilijk kunnen onderbouwd worden door empirisch onderzoek. Het zou verrijkend kunnen zijn om in de toekomst meer onderzoek te doen naar de mogelijkheden binnen empirisch onderzoek.

Het onderzoeksrapport *Ferns*⁷⁹, verschenen in 2005, stelt vast dat het misbruik haast nooit een eenmalig toeval was, maar vaak een geplande, op voorhand weloverwogen handeling. Slachtoffers werden zorgvuldig uitgekozen en geleidelijk in het misbruik getrokken. Dit is een van de oorzaken waarom slachtoffers moeilijk of niet naar buiten durfden komen met het misbruik. Ze hadden het gevoel zelf medeverantwoordelijk te zijn voor het misbruik⁸⁰.

Zoals bij de meeste psychische problemen speelt de omgeving (zowel de huidige omgeving en sociale context als de opvoeding) en de context van de kindertijd een belangrijke rol. Zo zijn er

⁷⁸ W. P. FAY, G. W. LYNCH (JOHN JAY COLLEGE), *John Jay Report. The Nature and Scope of the Problem of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States 1950-2002*, New York, 2004.

⁷⁹ F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*.

⁸⁰ *Ibid.* .

verschillende onderzoeken die hebben aangetoond dat geestelijken die zelf als kind werden misbruikt een groter gevaar lopen deze fout zelf ook te maken⁸¹.

Bij onderzoek naar de oorzaken van seksueel misbruik van jongeren en kinderen, moeten de onderzoekers in eerste instantie voor ieder specifiek geval bekijken waarom iemand seksueel misbruikt pleegt. Dit wordt gedaan door te kijken naar het karakter van die persoon. Langevin⁸², een Canadese forensische psycholoog, en zijn collega's vonden eenzaamheid, sociale isolatie en 'substantieel' misbruik als factoren die een belangrijke rol spelen bij het plegen van misdaden. Ook Marc Falkenhain⁸³, een dokter-psycholoog uit Jasper (Canada) wijst op een gemeenschappelijk persoonlijkheidspatroon, van sociale isolatie, onderdrukking van bepaalde gevoelens en passiviteit, als oorzaak van criminele feiten⁸⁴.

Het John Jay onderzoeksrapport van 2010 geeft vier pijlers voor de mogelijke structuur voor misbruik: de autoriteit en publieke perceptie van de geestelijke, verder de isolatie van geestelijke posities en het hoge niveau van discretie en tenslotte het gebrek aan toezicht op de positie van geestelijken⁸⁵. Ten eerste hebben geestelijken een unieke autoriteit in de gemeenschap. Zo hebben priesters het unieke gezag om te vergeven. Ze leren leken kennismaken met de rol van vergeving voor de zonden in de kerk en de behoefte aan vergeving. Ten tweede staan geestelijken in hoog aanzien bij het volk en bij gemeenschapsleiders. Mensen stellen een groot vertrouwen in kerkelijke ondernemingen zoals scholen, ziekenhuizen, zorginstellingen enzovoort. Zo zijn priesters door hun beroep in staat om relaties van vertrouwen en afhankelijkheid te creëren. Ten derde brengen geestelijken enorm veel tijd alleen door. Ze hebben geen familie. Vaak leven bisschoppen alleen of vergezeld van een assistent of pastor, in de parochiale residentie. Deze isolatie en gevoelens van eenzaamheid zorgen voor een tekort aan intimiteit bij de geestelijke. Daarbovenop komt als vierde het gebrek aan supervisie of sociale controle. Ik wil hierbij wel duidelijk stellen dat hardere controles uitvoeren geen oplossing kunnen zijn, maar dat de omgeving van de geestelijken moet veranderen. We moeten de oorzaken trachten te verminderen, niet enkel de gevolgen bestraffen.

Empirisch onderzoek bij een hiërarchische structuur binnen de politie heeft echter wel aangetoond dat deze manier van organisatie kan aanzetten tot afwijkende of tegennatuurlijke gedragingen en een belemmering kan zijn voor verandering en voor organisatorische hervorming⁸⁶.

Met betrekking tot de katholieke kerk spelen volgende factoren een delicate rol. Ten eerste kan afwijkend gedrag worden veroorzaakt door een bevoegdheid of machtspositie die een geestelijke binnen de structuur heeft verworven (door de wet die binnen de structuur geldt). Ten tweede is het mogelijk om een goed beeld naar de media en de buitenwereld te zenden, dat niet strookt met de realiteit. De geestelijke heeft in deze situatie de mogelijkheid zich af te sluiten van sociale controle. Afwijkend gedrag gebeurt immers meestal in isolement. Daarnaast is het toezicht

⁸¹ F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*.

⁸² LANGEVIN, R.; CURNOE, S.; BAIN, J., *A Study of Clerics Who Commit Sexual Offenses: Are They Different From Other Sex Offenders?*, In *Child Abuse & Neglect*, 24 (2000), p. 535-545.

⁸³ M. FALKENHAIN, *Child Sexual Abusers among Roman Catholic Priests and Brothers*, A cluster analytic study, Unpublished, 1996.

⁸⁴ W. P. FAY, *et al.*, *John Jay Report.*, p. 48-49.

⁸⁵ K. J. TERRY, M. L. SMITH, K. SCHUTH O.S.F., J. R. KELLY, *The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States, 1950-2010*, p. 92.

⁸⁶ *Ibid.*, p. 91.

door een beperkte groep oversten vaak ontoereikend. Een voorbeeld van (te) beperkt toezicht zijn bijvoorbeeld bisschoppelijke priesters die vaak in een geïsoleerde omgeving fungeren⁸⁷.

b. De posities van de pleger, macht

Welke posities bekleden de pleger, welke positie gaf hen de macht dit delinquent gedrag te stellen? De Belgische bisschoppen en hoge oversten benadrukt in *verborgen verdriet*⁸⁸ dat onaantastbare posities moeten vermeden worden. Dit doen we best door efficiënte preventiemechanismen op te stellen die garanderen dat elke verdachte situatie, zowel lichte als ernstige gevallen, zowel met betrekking tot kinderen, jongeren als volwassenen, zorgvuldig wordt onderzocht⁸⁹.

Michele Dillon, een professor sociologie aan de universiteit van New Hampshire, schrijft in haar artikel *The Struggle to Preserve Religious Capital. A Sociological Perspective on the Catholic Church*⁹⁰ dat vanaf de middeleeuwen tot voor kort er sprake was van een institutionele identiteit en culturele legitimatie van de kerk. Het kerkbestuur had geldend gezag en werd sterk geapprecieerd. Vanaf de Verlichting trad er stilaan een proces van secularisering in actie. Secularisatie zorgde ervoor dat langzaam maar zeker het respect voor de kerkelijk leergezag en voor de macht die het instituut tot voor kort had, afgebroken werd. Sociale en maatschappelijke veranderingen hebben het eerst mede mogelijk gemaakt dat het misbruik stilzwijgend plaatsvond, maar hebben er ook voor gezorgd dat het nadien langzaam maar zeker aan het licht is gekomen⁹¹.

B. Omgang met een pleger

In deze paragraaf wordt gereflecteerd over hoe men met een geestelijke pleger moet omgaan. Kan de geestelijke zomaar terug in zijn vertrouwde omgeving; de parochie, ziekenhuis, school of andere sociale instelling waar hij voordien tewerk gesteld was, terugkeren. Hoe gaat men om met de vorige en eventueel nieuwe omgeving van de geestelijke die de misdadige feiten pleegde? Het rechtstelsel, zowel kerkelijk- als staatsrecht speelt bij deze beslissingen een belangrijke rol.

a. Wat met de pleger?

Bij de pleger is de hamvraag: zal hij hervallen in zijn daden? Om dit te evalueren moet een onderscheid gemaakt worden tussen eenmalig en veelvoudig misbruik. Verder moeten het schuldbesef, de omstandigheden en de ernst van de feiten in rekening gebracht worden.

Enmalig misbruik wordt vaak bepaald door situationele of impulsieve factoren. Externe factoren zoals situationele stress spelen een rol in deze ongeplande misdaad. De grootste groep van

⁸⁷ K. J. TERRY, *et al.*, *the Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States*, p. 91-92.

⁸⁸ BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË (ED.), *Verborgen verdriet*.

⁸⁹ *Ibid.* .

⁹⁰ M. DILLON, *The Struggle to Preserve Religious Capital. A Sociological Perspective on the Catholic Church in the United States*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, p. 43-56.

⁹¹ *Ibid.*, p. 43-56.

plegers is van dit type. Dit type plegers pleegt het delict maar eenmalig. In deze gevallen herhaalt de daad zich alleen wanneer de situatie zich opnieuw voordoet⁹².

In het geval van seriemisbruik is de kans dat de geestelijke hervalt, veel groter. In dit geval wordt het slachtoffer op een manipulatieve manier benaderd en geleidelijk in een situatie gebracht waaruit hij/zij moeilijk kan ontsnappen. De pleger gebruikt een methode om enerzijds het misbruik voor zichzelf goed te keuren en zijn morele grenzen te kunnen overtreden. Anderzijds bouwt de pleger een relatie op met zijn slachtoffer waardoor het slachtoffer moeilijk naar buiten durft te komen met het misbruik omdat niemand hem/haar zou geloven omdat hij/zij een goede band had met die geestelijke. Niet occasioneel waren het de "lievelingen" van de geestelijke, die slachtoffer werden van misbruik⁹³.

b. Gerechtelijke aanpak

In 1996 heeft de katholieke kerk (vooral dankzij de Ierse bisschoppen Comisky en Eammon) het *Framework Document*⁹⁴ opgesteld, ook wel *the Green Book* genoemd. Dit document bevat een raamplan waarmee de bisschop zijn canonic rechtelijke verantwoordelijkheid kan vervullen. De kerkelijke procedure voor omgang met misbruik werden hiermee vastgelegd. Het zijn een reeks gedetailleerde en gemakkelijke procedures die starten bij de verdenking of beschuldiging van een geestelijke. *Report into the Catholic Diocese of Cloyne* erkent de grove misdaad die het seksueel misbruik van kinderen is. Tevens wordt de verantwoordelijkheid van de kerkelijke autoriteiten onderlijnd. Op pagina zevenenveertig tot en met achtenveertig van *Report into the Catholic Diocese of Cloyne* zijn de gidslijnen te lezen. Het accent ligt op de veiligheid en welvaart van het kind. Tevens kaart de Cloye onderzoekscommissie het belang aan van zorg voor het emotionele en spirituele welzijn van de slachtoffers. De kerk moet trachten een efficiënt en adequaat antwoord te geven op meldingen van misbruik. Er dient ook een geschikt pastoraal antwoord gegeven te worden aan de parochie en aan de bredere gemeenschap⁹⁵.

Het is positief dat de onderzoekscommissie in *Report into the Catholic Diocese of Cloyne* een pastorale en gerechtelijke aanpak samenneemt. Zowel slachtoffer als pleger worden als een volwaardig persoon gezien en ook zo behandeld.

Naar mijn aanvoelen ligt het probleem hier bij het feit dat de bisschoppen moeilijk te motiveren zijn voor een officiële aanpak. Een officiële aanpak bestaat uit zowel canonic als burgerlijk recht in betrokken worden en aan de andere kant sociaal wetenschappelijke therapeuten. Bisschoppen prefereren een louter pastorale aanpak gestuurd door liefde. Pastorale zorg is onontbeerlijk voor de slachtoffers, maar onvoldoende om een grootschalig probleem te kunnen doen verdwijnen.

c. Mogelijke terugkeer naar de sociale werkomgeving

Dit brengt ons bij de vraag of een geestelijken, die ooit kinderen of jongeren heeft misbruikt, nog terug actief kan worden in een sociale werkomgeving. Dit is een complexe vraag die enkel

⁹² W. P. FAY, *et al.*, *John Jay Report*, p. 57-59.

⁹³ *Ibid.*, p. 57-59.

⁹⁴ Y. MURPHY, *et al.*, *Report into the Catholic Diocese of Cloyne*.

⁹⁵ *Ibid.* .

multifactoreel beantwoord kan worden. Ten eerste moet bij het beantwoorden van deze vraag rekening gehouden worden met individuele factoren. Wat was de oorzaak, hetgeen de dader aanzetten tot het plegen van de delinquenten feiten? De individuele situatie bepaalt voor iedere persoon individueel hoe groot de kans op hervallen is en of de ex-pleger aan de verleidingen, die de toekomst kan bieden, gaat kunnen weerstaan. Er moet communicatie tussen het bisdom, de religieuze gemeenschap, de behandelingscentra en begeleidende personen zijn.

Zoals verscheidene andere rapporten aanhalen, stelt ook het rapport *The problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*⁹⁶, dat oversten vaak meermaals op de hoogte waren gebracht van misbruik, maar met deze kennis niets deden. Het rapport geeft hiervan een praktijkvoorbeeld van Fr. Michael Peterson, Dominican Fr. Thomas Doyle and Ray Mouton. Zij gaven meermaals signalen van misbruik door, die genegeerd werden door de bisschoppen. Er volgde geen concrete actie⁹⁷.

Uit het verleden blijkt dat delinquenten van seksueel misbruik vaak hervallen, ondanks therapie of begeleiding. Daarom stelt Manu Keirse in *Verborgten verdriet*⁹⁸ dat geestelijken die ooit delinquenten feiten hebben gepleegd, in geen geval nog in het werkveld met kinderen en jongeren kunnen worden ingezet. "Geen enkele vorm van onheuse machtsuitoefening en van grensoverschrijdend gedrag kan worden gedoogd"⁹⁹.

In welke domeinen kunnen geestelijken met een delinquent verleden dan wel tewerkgesteld worden? Hiervoor moet de kerkelijke overheid ten raden gaan bij experts en gerechtelijke instanties. Het vraagt een deskundige en gecontroleerde begeleiding om de plegers opnieuw te kunnen integreren in de maatschappij. Het is bij deze integratie belangrijk om ervoor te zorgen dat iedereen van de oude en nieuwe omgeving op de hoogte is van de situatie van de geestelijke. Voor, tijdens en na het onderzoek heeft de priester steeds recht op menselijke en vakkundige ondersteuning. "De pleger als mens niet in de steek laten, betekent niet het tolereren van ontoelaatbaar gedrag of minder krachtdadig optreden"¹⁰⁰. Opvolging na de behandeling is een belangrijk punt, waaraan in de toekomst meer aandacht aanbesteed moet worden. Dit is al een eerste onderdeel van de preventie¹⁰¹.

2. Het slachtoffer

A. Een sociaal drama

Wanneer het seksueel misbruik van kinderen en jongeren bekend raakt, ontstaat er commotie hieromtrent in de gemeenschap. De mensen trachten aan deze gebeurtenis betekenis te geven en zo ontstaat er een dynamisch proces van uitwisselingen onder de mensen. De belangrijkste manier waarop de maatschappij betekenis geeft aan het fenomeen van misbruik wordt "*ordinary trigger*

⁹⁶ F. R. MOUTON, et al., *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*.

⁹⁷ *Ibid.* .

⁹⁸ BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË (ED.), *Verborgten verdriet. Naar een globale aanpak van seksueel misbruik in de kerk*, Brussel, LICAP, 2012.

⁹⁹ *Ibid.*, p. 40.

¹⁰⁰ *Ibid.*, p. 41.

¹⁰¹ *Ibid.*, p. 41.

*sensemaking*¹⁰² genoemd door Jean M. Bartunek, professor in management en organisatie aan het Boston College, gelegen in de Verenigde Staten. Dit fenomeen beschrijft hoe een mens betekenis geeft aan een fenomeen, vanuit een automatische piloot. Deze reactie is een soort eerste reactie zonder diepgaande reflectie, zonder studie of kennis. Het betreft een collectieve vorm van betekenisgeving. Mensen doen beroep op het collectief begrip. Leden van de omgeving geven betekenis aan een gebeurtenis en deze wordt overgenomen door de rest van de omgeving. Een andere belangrijke betekenisgever is onze cultuur. In verschillende landen of culturen wordt het misbruik anders geapprecieerd, naargelang de verschillende culturele waardepatronen. Organisatorische patronen van ideologische vesting, versterkt door stilzwijgen, zorgen voor accuraat handelen¹⁰³.

Hieruit kan afgeleid worden dat de betekenis die aan een gebeuren wordt gegeven, ook wordt gelinkt aan gevoelens. Uit het bovenstaande is af te leiden dat mensen in eerste instantie rekening houden met een groepsgevoel en dus met de belangen van groepen in de samenleving. Maar naast de groepsbelangen zijn er ook de individuele belangen, die soms over het hoofd gezien worden binnen grotere systemen. Een belangrijk gevolg hiervan, bij seksueel misbruik binnen de kerk, zien we in het feit dat slachtoffers niet worden geloofd wanneer ze hun verhaal naar buiten brengen. Ze worden niet geloofd omdat de gebeurtenis van seksueel misbruik niet past binnen het algemeen gevoel en de betekenis die gelovigen geven aan het instituut kerk. Dit maakt het voor slachtoffers nog moeilijker om hun verhaal te durven vertellen. De slachtoffers blijven alleen met hun gevoelens van verdriet, onbegrip en schuld. Hieruit blijkt dat groepsbelangen en individuele belangen in bepaalde gevallen met elkaar botsen.

Wanneer dan het voorvallen van seksueel misbruik aan het licht komt, start een proces in de samenleving. Victor Turner, een Schotse cultureel antropoloog, noemt dit maatschappelijk proces een "sociaal drama"¹⁰⁴. Hij beschrijft een sociaal drama aan de hand van vier fases. De eerste fase is het breken van een publieke of belangrijke sociale norm. In het geval van misbruik binnen de kerk is de norm dat personen nooit seksueel misbruikt mogen worden in welke situatie dan ook. Wanneer misbruik aan het licht komt, volgt een tweede fase, een crisis, gekenmerkt door sociale conflicten en zichtbare spanningen. De derde fase is er een van compensatie, het beperken van de verspreiding van de spanningen en het beperken van de impact en van de gevolgen. In het geval van seksueel misbruik gaat het dan vaak om regelingen tussen slachtoffer en pleger, waarin de feiten naar parochie, buitenwereld en media toe, zoveel mogelijk verzwegen worden. Als laatste is er een vierde fase waarin de uitgestoten sociale groep, de slachtoffers van misbruik in dit geval, terug erkend worden en terug geïntegreerd worden in de maatschappij, of in een gedeelte van de maatschappij. Deze fase vergt veel van zowel pleger als slachtoffer, als van de hele gemeenschap¹⁰⁵.

¹⁰² J.M. BARTUNEK, *The Sexual Abuse Scandal as Social Drama*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, p. 17.

¹⁰³ *Ibid.*, 17-29.

¹⁰⁴ V. TURNER, *Dramas, Fields, and Metaphors. Symbolic Action in Human Society*, Ithaca, New York, Cornell University Press, 1974.

¹⁰⁵ *Ibid.*.

B. Impact

De impact die het misbruik heeft op pleger, slachtoffer en diens omgeving is zeer breed. Vooral op het slachtoffer is de impact het grootst. Deze kan variëren, van depressie, posttraumatische stress, emotionele en gedragsproblemen tot moeilijkheden met inter-persoonlijke relaties zowel in de kindertijd als in het volwassen leven¹⁰⁶. Wanneer het misbruik door geestelijken gebeurt, heeft het misbruik een impact op het geloof. Vaak verliezen de gelovigen het geloof of vervreemden ze ervan. Het is ook moeilijker om met het misbruik naar buiten te treden en hulp te zoeken. Geestelijken hadden (vroeger meer dan nu) een hoog aangeschreven en machtige positie in de maatschappij. Geestelijken betichten van misbruik werd binnen dit waardesysteem niet getolereerd door de samenleving. Naast de angst om ongeloofwaardig over te komen, werden slachtoffers vaak geïntimideerd en gechanteerd door de geestelijke, (de geestelijke kan dit door zijn machtige positie), waardoor slachtoffers het misbruik niet durfden te melden aan ouders of aan andere vertrouwde personen¹⁰⁷.

3. De kerk

Met de kerk bedoel ik zowel de Romeinse Curie, de verschillende bestuursorganen, maar ook de leken gelovigen. Allen kunnen zij hun kennis en energie koppelen voor een omgang met het misbruik vanuit de kerk. Een beleid vanuit de kerk kan ook alleen maar werken wanneer zowel kennis en kracht van leergezag als leken in acht wordt genomen. Enkel in deze wisselwerking ontstaat een omgang die voldoende doordacht en katholiek is, maar op de praktijk afgestemd en doordrongen van sociaal wetenschappelijk kennis, is.

A. De taak van de kerk

In deze paragraaf wordt de kerkelijke verplichting ten opzichte van de slachtoffers uitgediept.

a. Kerkelijke ondersteuning van de slachtoffers

Vooraleer er heling, zowel bij de slachtoffers, familie als pleger kan plaatsvinden, is de belangrijkste stap dat de kerk over het misbruik spreekt tegen de gelovigen. Pas dan is het mogelijk dat de slachtoffers de kerk gaan zien als een plek waar ze terecht kunnen met hun probleem. Wanneer er informatie over de feiten wordt verspreid, kunnen andere mensen pas kennis van de feiten hebben. Deze kennis stelt de medemensen in staat om een waardige gesprekspartner te kunnen zijn. Het is pas door deze kennis van zaken dat het mogelijk wordt voor de slachtoffers om over het misbruik te spreken met anderen. Een goed voorbeeld van informatieverstrekking is dat sommige congregaties infosessies inrichten voor iedereen die geïnteresseerd is¹⁰⁸.

¹⁰⁶ F.D. MURPHY, *et al.*, *Ferns Report*, p.19.

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ C. HOLDERREAD HEGGEN, *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, Scottdale - Pennsylvania, Waterloo – Ontario - Herald Press, 1993, p. 135-136.

b. Kerkelijke omgang met de slachtoffers

Het valt niet te ontkennen dat door het ontdekken van misbruik binnen de eigen organisatie het bestuur onaangenaam wordt verrast. Toch kan het bestuur niet anders dan de waarheid onder ogen zien en zo rechtvaardig mogelijk trachten te handelen. Een congregatie wordt blootgesteld aan lijden en pijn dat een parochiaan is aangedaan door een christelijke geestelijke. Dit roept theologische vragen op zoals; erkennen we de mogelijkheden van het nieuwe leven in Christus? Geloven we dat God de gebroken relaties terug kan herstellen¹⁰⁹? Naast God is er ook nog de kwestie van het handelen van de bestuurders zelf. Zij kunnen het misbruik niet zomaar voorbij laten gaan. Ik deel de mening van Carolyn Holderread Heggen wanneer ze schrijft dat, om binnen de kerkgemeenschap efficiënt en verlossend om te kunnen gaan met de plegers, de kerk haar geloof in de kracht van de heropstanding van Christus moet benadrukken. De kerk benadrukt hiermee haar geloof in de mogelijkheid van een nieuw leven in Jezus Christus. Het kan echter niet ontkend worden dat de stappen naar dit leven moeizaam zullen verlopen. Net daarom is het belangrijk dat de kerkgemeenschap vasthoudt aan een visie op een nieuw leven voor het slachtoffer, de dader en de families van beiden¹¹⁰. De plegers hebben vaak veel last van wroeging. Door dit onaangenaam gevoel gaan ze meer bidden, meer in de Bijbel lezen, meer werken in de parochie, enzovoort. Op deze manier kunnen ze het onderzoek misleiden. Ze geven de indruk voorbeeldige geestelijken te zijn terwijl dit niet steeds het geval is. De congregaties moeten zich ervan bewust zijn dat het goed is dat ze steun en vergeving zoeken bij God, maar ze moeten tevens beseffen dat de plegers hun misdaden opnieuw zullen begaan tot wanneer ze toegeven effectief een probleem te hebben. De naasten van de pleger binnen de congregatie, spelen een belangrijke rol bij het proces waarin de pleger voor zichzelf tracht te erkennen dat hij foutief heeft gehandeld. De naasten van het slachtoffer moeten, ondanks het feit dat zij de daden afkeuren, toch laten blijken dat ze de persoon willen steunen doorheen de moeilijke tijden en doorheen het misbruik. Daarnaast spreekt het voor zich dat de congregatie erop moet toezien dat de pleger in een degelijke behandeling gaat. De congregatie moet de pleger erop attent maken dat berouw veel meer is dan spijt betuigen. Berouw is tevens volwaardig beseffen welke afbreuk je hebt veroorzaakt bij een ander kind van God. De pleger moet zich tevens bewust worden van zijn eigen zwakheden en er alles aan doen om te vermijden dat het destructieve gedrag in de toekomst nog zal plaatsvinden¹¹¹.

c. De plicht van de kerk ten aanzien van de familie van het slachtoffer

De kerk moet ten alle tijden zijn leden warmte en steun geven. De familie van de slachtoffers, en vooral de slachtoffers zelf, verdienen extra aandacht. Hier is een taak weggelegd voor een pastoraal team. Dat kan bijeenkomsten en activiteiten, kleine discussiegroepen, enzovoort organiseren voor

¹⁰⁹ Op deze vraag geef ik aan het eind van deze scriptie mijn eigen antwoord.

¹¹⁰ "To work effectively and redemptively with offenders in the congregation, the church must reaffirm its belief in the power of the resurrection and the possibility of new life in Christ for both offender and offended. Although steps that must be taken toward new life will be difficult, the congregation must hold out a vision of new life for the victim, the victimizer, and families of both." in C. HOLDERREAD HEGGEN, *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, Scottsdale - Pennsylvania, Waterloo – Ontario - Herald Press, 1993, p. 144.

¹¹¹ C. HOLDERREAD HEGGEN, *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, p. 144-148.

familieleden en betrokkenen. Er is tevens een taak voor pastores weggelegd bij opvolging en ondersteuning van gerechtelijke procedures¹¹².

d. "Ik denk dat het een opoffering is voor God"

Uit het voorgaande blijkt dat het kerkelijk bestuur haar fouten erkent en bereid is om maatregelen te treffen. Maar hierbij denkt het kerkelijk leergezag te weinig na over de psychische en emotionele gezondheid van het slachtoffer. Slachtoffers van misbruik hebben recht op waarheid, erkenning, rust en herstel. Financiële compensaties zijn veeleer zinvol wanneer het slachtoffer zelf de nodige behandeling niet kan financieren, maar volstaan niet als een helend middel. Een persoon voelt zich door een financiële vergoeding, zonder bijkomende steun, veeleer omkocht dan dat vergoeding een helend effect zou kunnen hebben.

In het optreden van het kerkbestuur inzake seksueel misbruik, moet er aan "resilience"¹¹³ gedaan worden. Het is de opdracht van de gehele kerk om zowel slachtoffer als pleger te helen. Bij heling moet er zowel aandacht zijn voor het trauma dat het slachtoffer opliep, als voor de ruimere wonden die ook in omgeving zijn veroorzaakt. Een individuele aanpak is noodzakelijk. Bij heling moet het de bedoeling zijn na de moeilijkheden verder door te groeien om zich uiteindelijk terug goed te kunnen voelen en terug volwaardig te kunnen functioneren¹¹⁴. Dit proces wordt aangeduid met de term resilience of doorgroeivermogen. Het betekent niet men terug kan gaan naar de situatie zoals die was voor de moeilijkheden. Wel betekend het dat we verder moeten kunnen met maar ook naast de moeilijkheden. Het is van toepassing op kinderen, jongeren en volwassenen. Er wordt een nieuw perspectief geopend op de problemen. Hulpverleners trachten terug vertrouwen op te bouwen met de wereld rond het slachtoffer en rondom de wonde. Vijf elementen vergen hierbij de nodige aandacht. Ten eerste de ervaring van gedragenheid, door één of meerdere personen in je omgeving. Ten tweede het vermogen tot zin(geving) in het leven ontdekken. Ten derde vaardigheden ontwikkelen om grip op je leven te hebben. Als vierde is het gevoel van eigenwaarde een must. Dit alles, moet, ten vijfde, mogelijk gemaakt worden door het vermogen om na verloop van tijd ook te kunnen relativeren¹¹⁵.

Vergeven is een daad die blijk geeft van wil. Het moet dus uit de pleger zelf komen en kan niet opgelegd worden door een autoriteit. Vergeving is tevens een proces dat doorlopen moet worden. Het slachtoffer moet in dit proces de kans krijgen om de pijn een plaats te geven, om zo terug innerlijke rust en vrede te kunnen vinden. Het misbruik mag het leven van het slachtoffer niet langer bepalen. Een belangrijke stap hierbij voor het slachtoffer is dat hij mild is tegenover zichzelf en zichzelf niet langer de schuld van het misbruik geeft. De volgende stap voor het slachtoffer is praten over het misbruik en de pijn die het met zich mee bracht¹¹⁶.

¹¹² C. HOLDERREAD HEGGEN, *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, p. 148-152.

¹¹³ P. ADRIAENSSENS, *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*.

¹¹⁴ De kracht van het huis vzw; www.dekrachtvanhethuis.org/resilience.htm (toegang op 22.05.2013).

¹¹⁵ P. ADRIAENSSENS, *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*.

¹¹⁶ C. HOLDERREAD HEGGEN, *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, p. 129-130.

Verzoening is maar mogelijk wanneer de pleger zijn drang tot destructieve daden heeft veranderd en zijn schuld belijdt en wanneer het slachtoffer een manier vindt om met zijn lijden, woede en verdriet om te gaan¹¹⁷.

B. Schuld

Uit de rapporten van de schillende landen blijkt globaal dat het kerkelijk bestuur schuld heeft. Dit heeft het kerkbestuur ook beleden. Bijvoorbeeld in mei 2010 gaven de bisschoppen en de bisschoppelijke administrators van België hun stilzwijgen toe in een pastorale brief:

Door te zwijgen werd voorrang gegeven aan de goede naam van het kerkelijk instituut of een kerkelijke persoon boven de waardigheid van het kind als slachtoffer. Plegers kregen een nieuwe kans, terwijl slachtoffers door het leven gingen met kwetsuren die niet of nauwelijks konden genezen¹¹⁸.

Er wordt ook aangegeven dat ze de problemen rond misbruik willen aanpakken:

Waar nodig zullen we de selectiecriteria voor de toelating tot een wijding of een andere verantwoordelijke taak in de kerk nog ernstiger toepassen. We zullen verder werk maken van een betere supervisie en begeleiding voor wie actief is in de pastoraal. We gaan een deontologische code opstellen voor wie werkt met kinderen, adolescenten of kwetsbare volwassenen. Tegelijk weten we dat de wortels van het misbruik dieper reiken dan de persoonlijke problematiek van individuele personen. Seksueel misbruik in de Kerk heeft onder meer te maken met de manier waarop gezag wordt uitgeoefend. Daarom moet de Kerk eerlijk naar zichzelf durven kijken en vormen van gezagsuitoefening willen veranderen die mee aanleiding kunnen geven tot het misbruik van kinderen. Dit zal zowel moed als nederigheid vragen, vooral van de bisschoppen en de andere verantwoordelijken in de kerkgemeenschap¹¹⁹.

a. Waar de kerk (on)bewust in de fout ging

Een globaal minpunt binnen het kerkelijk handelen is dat slachtoffers en hun advocaten steeds op afstand werden gehouden. De partij van het slachtoffer kreeg dus geen constructieve rol in het antwoord op het misbruik. Nochtans is het zowel voor slachtoffer als voor pleger belangrijk om respectievelijk erkenning en vergeving te kunnen ontvangen van elkaar. Slachtoffers moeten kunnen waarnemen dat ze het misbruik niet zelf uitgelokt hebben. Plegers beseffen de ernst van hun daden pas ten volle wanneer ze met hun slachtoffers opnieuw geconfronteerd worden.

Een tweede foutieve handeling die blijkt uit de beschrijving van hoofdstuk één is geestelijken met een delinquent verleden, toch naar een andere parochie overplaatsten, waar het misbruik dan opnieuw slachtoffers eisten. Deze fout komt, globaal gezien, in de kerk verspreid over heel West-Europa en de Verenigde Staten terug en werd tevens herhaaldelijk door dezelfde bisschoppen begaan. Dit is een van de ernstigste fouten die er gemaakt zijn binnen de kerk. Hierbij werd aan de parochianen, zowel van de oude als van de nieuwe parochie, niets verteld. De hele kerkgemeenschap werd misleid. We kunnen spreken over een gebrek aan informatie, zowel tussen geestelijke leiders

¹¹⁷ C. HOLDERREAD HEGGEN, *Sexual Abuse in Christian Homes and Churches*, p. 133-134.

¹¹⁸ BISSCHOPPEN EN DE DIOCESANE ADMINISTRATORS VAN BELGIË, *Pastorale brief*, 2010, p. 1.

¹¹⁹ *Ibid.*

onderling als tussen geestelijken en leken. Er zijn zelfs gevallen bekend van bewust achterhouden van dossiers met bezwarende feiten en bewijzen. Dit zijn praktijken die in de toekomst absoluut vermeden moeten worden.

HOOFDSTUK 3: TOEKOMSTIG BELEID

In dit hoofdstuk werpen we een blik op de toekomst. Hoe moeten we omgaan met de feiten van seksueel misbruik van kinderen en jongeren in de kerk? Hoe kunnen we in de toekomst zulke feiten voorkomen? En tot slot, hoe kunnen we na het misbruik terug een gemeenschap opbouwen, waarin we kerk kunnen integreren?

1. Professionele ethiek

Een eerste inzicht is dat de oplossing van een probleem ligt bij het aanpakken van de oorzaken van het probleem¹²⁰. Zulk een oplossing kan gevormd worden op basis van de professionele ethiek van James Keenan¹²¹, een theoloog aan het Boston College. Hij maakt enkele fundamentele claims inzake kerkelijke organisatie. Hij ontleed het probleem in vier factoren. Ten eerste is de katholieke kerk betrokken op andere geloofsgemeenschappen, ten tweede is er een povere ethische opleiding aan veel seminaries, geestelijke opleidingscentra of theologiescholen. Als derde haalt Keenan aan dat bij verscheidene diensten van de kerk ethische overwegingen noodzakelijk zijn. Een gebrek aan ethische training ziet Keenan dan ook als een van de oorzaken van de crisis in de kerk vandaag. Ten vierde haalt Keenan dan ook de nood aan vormende ethische cursussen aan. Hieruit moet uiteindelijk een professionele ethiek voortvloeien. Een professionele ethiek vormt normatieve standaards, maar de nadruk ligt vooral op het ontwikkelen van cursussen en programma's voor trainingen en op de gouvernementele structuren en associaties die deze cursussen en programma's kunnen garanderen en promoten. Een ethiek is maar zinvol in zijn context¹²².

Een professionele ethiek houdt eerst en vooral in dat alle autoriteiten dezelfde ethiek toepassen. Een ethiek die gezamenlijk wordt opgesteld en door iedereen op dezelfde manier wordt toegepast. Daarnaast is ook de context een niet onbelangrijke factor. Het probleem is niet enkel dat er geen professionele ethiek is, maar vooral dat er geen sociale condities zijn en dus ook geen verbintenis die het toepassen van een professionele ethiek mogelijk maken¹²³.

Het kerkelijk leergezag erkent dat ze haar volledige verantwoordelijkheid moet opnemen, de slachtoffers niet mag veroordelen en zowel pleger als slachtoffer op een menselijke manier moet steunen om doorheen het misbruik te groeien¹²⁴. Hierbij kan ze beroep doen op de idee van een professionele ethiek.

2. Voorstel voor een ethische code

Een professionele ethische code is volgens de Amerikaanse filosoof Francis Butler¹²⁵ noodzakelijk om een vertrouwensband in de gemeenschap, die de kerk vormt, op te bouwen. Het gaat binnen de kerk

¹²⁰ Zie paragraaf A. *Oorzaken van het delinquent gedrag* p. 15 van deze scriptie.

¹²¹ R. M. GULA SS, *A Professional Code of Ethics?*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, p. 147-155.

¹²² *Ibid.*, p. 147-155.

¹²³ *Ibid.*, 147-155.

¹²⁴ W. P. FAY, *et al.*, *John Jay Report.*

¹²⁵ F. J. BUTLER, *A Professional Code of Ethics Reflecting the Nature of a Christian Vocation and an Understanding of Leadership in the Church*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and*

er niet om een job uit oefenen maar het gaat over een roeping die de persoon in kwestie met het hart uitvoert.

Richard Gula¹²⁶, professor moraaltheologie aan de franciscaanse theologieschool in Berkeley, California, omschrijft een ethische code als een degelijk ontwikkelde, persoonlijke benadering, met structurele ondersteuning en met de nodige verantwoordelijkheid doorgevoerd. Juist doorgevoerd kan een ethische code de band met de christelijke getuigenis en een morele levenswijze (waartoe het evangelie aanspoort) aanscherpen¹²⁷.

Butler geeft tien eigenschappen van een ethische code voor de kerk. Geestelijken moeten in relatie staan tot Jezus Christus en op een integere manier de boodschap van Christus naar de mensen brengen. Geestelijken communiceren hierbij op een open manier, een manier met evangelische inspiratie. Tevens heeft de kerk een zekere professionaliteit en verantwoordelijkheid in het handelen nodig. De kerk moet trachten te vermijden dat ze geïsoleerd raakt van het menselijk lijden. Meer efficiënte communicatie kan helpen om elkaar beter te leren begrijpen. De taak van geestelijken moet omschreven worden met de term "empowerment"¹²⁸. Dit betekent het versterken van individuen zodat ze hun eigen capaciteiten kunnen ontwikkelen zodat ze in staat zijn om de gemeenschap, waarvan zij deel uitmaken, zowel op sociaal economisch als politiek vlak mee gestalte te geven¹²⁹.

3. Preventie

Preventie is het belangrijkste element van een toekomstig kerkelijk beleid. Het kan niet dat een geestelijke zonder verandering van zijn gedrag, terug in een sociale werkomgeving wordt geplaatst. Eens aan het licht is gekomen dat een priester een pleger van seksueel misbruik blijkt te zijn, moeten er procedures en behandelingen gestart worden. Hierbij is een nauwkeurige opvolging tijdens en na de procedures van belang. Een tweede aandachtspunt omschrijft het *Winter commision report Archdiocese of St. John's*¹³⁰. Voor preventie is het van belang het probleem van misbruik trachten te voorkomen door geestelijken te screenen voor ze aan hun missie beginnen. Het in kaart brengen bij iedere geestelijke afzonderlijk van de persoonlijkheid, de emotionele rijpheid, de omgang met gezag en de grenzen in relaties, is noodzakelijk. Tevens is psychologische ondersteuning voor de geestelijken tijdens hun missie van belang. De kerk moet hiervoor versterking vinden bij de staat en het ministerie. Met betrekking tot de psychologische gezondheid van de geestelijke kan nagedacht worden over: integratie van geestelijken in de samenleving, samenwonen en leven, meer aanspreekpunten voor geestelijken die zich niet goed voelen en aan vakantie zodat geestelijken op adem kunnen komen. Erkenning van het werk van de geestelijken kan ook gepaard gaan met vergoeding en/of loon voor het werk dat de geestelijken leveren. Zo heeft de geestelijke zijn eigen leven meer in handen, wat zijn bestaan meer zin geeft. Het machteloos gevoel van geleefd te worden, wordt op deze manier tegengegaan. Het kerkbestuur in Rome moet niet alles op voorhand

Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 137-145.

¹²⁶ R. M. GULA SS, *A Professional Code of Ethics?*, P. 147-155.

¹²⁷ F. J. BUTLER, *A Professional Code of Ethics Reflecting the Nature of a Christian Vocation and an Understanding of Leadership in the Church*, p. 137-145.

¹²⁸ *Ibid.*, p. 140-144.

¹²⁹ *Ibid.*, p. 2006, 137-145.

¹³⁰ J. MANNING, *Winter Commision Report. Archdiocese of St. John's*, Newfoundland, Canada, 1990.

vastleggen voor de geestelijke (bijvoorbeeld woning en eten) en moet de geestelijke meer zelfstandigheid geven¹³¹.

Het rapport *Verborgten verdriet* haalt een belangrijk aspect in de preventie aan: leven in verbondenheid. Er moet meer aandacht geschonken worden aan leef- en werkomstandigheden van geestelijken. In de richting van samenleven zijn al vele initiatieven genomen. Pastorale teams waarin pastores (mannen en vrouwen, gehuwden en niet gehuwden) samenwerken. Pastorieën en religieuze huizen zijn uitgegroeid tot ontmoetingsplaatsen. Er is meer ruimte voor sociale relaties (vrienden, familie, ...) ¹³².

Toch blijft het risico groot op: vereenzaming, verwaarlozing van de persoonlijke leefsfeer, gebrek aan intimiteit, menselijke warmte en gezelligheid en een gebrekkig sociaal netwerk. Wanneer een geestelijke in een of meerdere van hierboven genoemde situaties komt, kan hij geneigd zijn een uitlaatklep te zoeken in crimineel en destructief gedrag.

4. Selectie en vorming

Het rapport *From Pain to Hope*¹³³ stelt selectie, vorming en training voor de kandidaat priester en andere geestelijke functies voorop. Een persoonlijke begeleiding die rekening houdt met de individuele geschiedenis en persoonlijkheidskenmerken (zowel de sterktes als de zwaktes). Er wordt tevens gesproken over het nut van een spirituele gids en mentor voor de geestelijken¹³⁴. Hierbij stel ik mij de vraag wie de functie van mentor op zich kan nemen? Heeft een geestelijke genoeg psychologische onderbouw? Kan een psycholoog zich voldoende in het leven van een geestelijke ? De voorkeur zou gaan naar een ervaren geestelijken. Maar waar vinden we een geestelijke die nog tijd heeft om de taak van mentor op zich te nemen, gezien het alsmaar groter wordende tekort aan priesters en het dalend aantal geestelijken?

Vanuit een christelijke levensstijl is het niet voldoende om zich bezig te houden met eigen taken. Zowel leken als geestelijken hebben de plicht om te interveniëren bij ethische, sociale en politieke aangelegenheden in onze gemeenschap, met het oog op streven naar verbetering. Richard Nielsen, professor organisatorische studies aan de Boston College, geeft hiervoor zes methoden: winst en verlies afwegen, win win methoden, dialogen en participatie methoden, wederzijds verwachte en of verschuldigde processen, alternatieve instituties alsook sociale bewegingen oprichten¹³⁵.

5. Opnieuw een gemeenschap opbouwen

De heropbouw van de gemeenschap, de band tussen leken en geestelijken start bij het herstellen van het vertrouwen dat de leken hebben in de kerkelijke organisatie. Een nieuwe belofte van de geestelijken in de kerk aan de leken. Opnieuw een vertrouwen creëren tussen de geestelijke en de

¹³¹ J. MANNING, *Winter Commision Report*.

¹³² BISSCHOPPEN EN HOGERE OVERSTEN VAN BELGIË (ED.), *Verborgten verdriet*.

¹³³ CANADIAN CONFERENCE OF CATHOLIC BISHOPS, *From Pain to Hope*, 1992.

¹³⁴ Ibid. .

¹³⁵ R.P. NIELSEN, *Ethics Codes [sic]. Intervention and Corruption Reform Methods for Ecclesial Professionals*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 123-136.

leek. Een constructieve relatie tussen beiden creëren. De geestelijke kerk opnieuw legitimeren hun integriteit opnieuw aan het licht brengen.

Voor de heropbouw van de band tussen leken en geestelijken, moeten kerkelijk bestuur en de gelovigen met elkaar in discussie treden zodat geestelijken terug een psychologisch contract met kerk en samenleving kunnen afsluiten. Een psychologisch contract bestaat uit een geloof, gebaseerd op wederzijdse, expliciete of impliciete, beloften waarin afspraken worden uitgewisseld onder individuen of organisaties. Het motiveert individuen om afspraken na te komen.

Denise Rousseau¹³⁶, professor psychologie en sociaal onderzoek aan de Carnegie Mellon University, geeft zes eigenschappen van het psychologisch contract die tevens het belang van zo een contract aantonen. De eerste eigenschap is de vrijwillige basis waarop alles gebeurt. Mensen zijn gemotiveerd om de afspraken na te komen, omdat het contract steunt op vrijwillig overeengekomen beloften, waaraan elk individu actief deelneemt. Zowel leken als geestelijken hebben ieder eigen taken die zorgen voor een actieve deelname van eenieder binnen de gemeenschap. Een tweede kenmerk is dat alle betrokkenen beseffen dat het om wederzijdse afspraken gaat. Het gaat om wederkerigheid ten opzichte van de ander. Het gaat om gedeelde inzichten en om verstandhouding. Wanneer er geen gedeelde verstandhouding is, ontstaat er geweld tussen beide partijen. Een derde essentie van het psychologisch contract is de steeds voortgaande ontwikkeling. Het contract is nooit af en blijft daarom steeds open voor verandering. Het kan nooit een onveranderbaar en vastgeroest ultimatum worden. Dit toont meteen ook de noodzaak om een contract tussen leken en de clerus systematisch te ontwikkelen. Nauw verbonden met dit derde kenmerk is het vierde kenmerk, de communicatie wordt opgebouwd door een contactpersoon. Diverse bronnen vormen samen de basis waarop het contract geïnterpreteerd wordt. Formele structuren en sociale evenementen kunnen duidelijkheid brengen in de nodige bijdragen en beloofde voordelen. Een persoon doet immers mee aan een sociaal contract zowel omdat hij hierin een gids vindt als om te kunnen delen in toekomstige voordelen. Wanneer de verhoopte voordelen niet komen opdagen, ontstaan er negatieve gevoelens zoals woede, verdriet en teleurstelling. Om ervoor te zorgen dat negatieve gevoelens niet de overhand krijgen, is het weerleggen of compenseren van de verliezen van de slachtoffers (en de gevoelens die hiermee gepaard gaan) van belang. Dit is een vijfde kenmerk. Vandaag zijn vele gelovigen zwaar teleurgesteld in de geestelijke structuur van de kerk. Er heersen vele soorten negatieve gevoelens ten opzichte van de kerk. Het kerkelijk leergezag moet trachten het verlies in vertrouwen op te vangen en de band met de leken terug te herstellen. De band met leken herstellen kan de kerk doen door middel van een actief vernieuwingsproces en/of een revisie van het psychologisch contract dat er is met de leken. Een zesde kenmerk is dat een psychologisch contract, eens het gevormd is, een automatisch mentaal proces wordt. Het is een duurzaam proces. Er is een consistente en flexibele werking, die vernieuwing moet bevorderen. Om deze rede is het niet evident om opnieuw te beginnen, eens het vertrouwen grondig is geschaad. Zoals dat nu het geval is. Vertrouwen opnieuw opbouwen zal veel tijd en energie kosten, van beide partijen¹³⁷.

Hoe moet het nu verder in de toekomst? Eens een contract gebroken is, kan het niet terug naar zijn oude vorm gaan. Eens mensen het vertrouwen in een contract verloren zijn, kan ditzelfde contract niet terug gesloten worden. Vernieuwing is dus de enige mogelijk weg in de toekomst.

¹³⁶ D. M. ROUSSEAU, *Renewing the Psychological Contracts of the Clergy and Laity*, in J.M. BARTUNEK, M.A. HINSDALE, J.F. KEENAN (ed.), *Church Ethics and Its Organizational Context. Learning from the Sex Abuse Scandal in the Catholic Church*, Lanham - Boulder - NY - Toronto - Oxford, Rowman & Littlefield, 2006, 97-114.

¹³⁷ *Ibid.*, 97-114.

Heropbouw kost tijd en werk, van beide partijen die in het contract betrokken zijn. De clerus maar dus ook de leken zelf zullen hieraan moeten meewerken. De gehele kerk, zowel geestelijken als leken moeten hun gemeenschappelijke, individuele en lokale belangen laten blijken. Elke partij zal dus invloed hebben. (Een actie van de clerus naar de leken toe zal dus weinig kans op slagen hebben). De huidige crisis vestigt de aandacht in de eerste plaats op de legitimatie van het gebruik van macht. Het gaat over de betekenis van de rol van zowel de clerus als de leken en de natuur van de onderlinge relatie. Wanneer zowel geestelijken als leken elkaars gelijkheid en belangen willen respecteren, dan moeten beide partijen invloed hebben op de nieuwe relatie die onderling en samen opgebouwd wordt. Ook geestelijken zullen dus (meer dan vroeger) bereid moeten zijn om zich kwetsbaarder op te stellen, zowel op persoonlijk als op organisatorisch vlak. Tijdens dit proces moeten geestelijken en leken stapsgewijs vertrouwen en gedeelde opvattingen opbouwen. In dit opzicht is het zinvol om na te denken hoe we geestelijken, die momenteel soms afgesloten van de gemeenschap leven, opnieuw kunnen integreren in de maatschappij.

CONCLUSIE

Uit voorgaande analyse kan besloten worden dat het misbruik in de kerk niet langer ongehoord voorbij gaat. In de hedendaagse cultuur durven alsmear meer slachtoffers naar buiten komen met het probleem, waardoor er een einde aan de zwijgcultuur kwam. Het kerkelijke bestuur en haar bisschoppen hebben reeds zeer veel nagedacht over de kwestie maar de laatste jaren zijn ze ook met een boodschap naar buiten gekomen. De kerk beseft de ernst van de situatie, maar er zal nog veel moeten gebeuren vooraleer ook adequaat gereageerd wordt op het misbruik in de kerk. Procedures voor omgang met pleger en slachtoffers staan nog in hun kinderschoenen. Het vergt dus nog een lang proces van vallen en opstaan, maar de wil om eraan te beginnen, zien we bij de meeste bisschoppen vandaag wel.

Het vertrouwen van de lekgelovigen is diep geschaad. Het christelijk ideaal dat het kerkelijk leergezag en haar geestelijken vooropstellen, hebben ze niet kunnen waarmaken. Geestelijken staan in de meest nauwe verbinding met God, maar ze zijn niet goddelijk, maar menselijk. Een geestelijke is een mens in verbinding met God, niet God als zodanig. Ook zij zijn zondig en onderhevig aan menselijke perikelen. Ze hebben grove fouten begaan en talloze slachtoffers gemaakt die niet de nodige zorg en erkenning hebben gekregen. Het is veeleer een verkeerde voorstelling dat de kerk heilig zou zijn en daardoor geen zonden zou begaan. De kerk werkt met mensen die niet meer of minder mens zijn dan wij allen en dus evenzeer onderhevig zijn aan de perikelen van mens en samenleving. Dit zorgde voor een teleurstelling. Doelen die het kerkelijk leergezag aan zichzelf en aan de christengelovigen opgelegd heeft, heeft ze zelf niet gehaald. Dit betekent echter niet dat christelijke idealen niet meer zinvol zouden zijn en dat we niet meer naar de toekomst mogen kijken. De christelijke boodschap blijft een waarde hebben, die zich steeds opnieuw herhaalt in nieuwe contexten. De geldigheid en waarheid valt niet met de zondigheid van de boodschapper. Er is een uitdaging ontstaan een nieuwe band tussen geestelijken, leken en het instituut kerk kan opgebouwd worden. Gelovig zijn is in de eerste plaats, zoals Andreas Vesalius zei:

Het is leven in een relatie met de medemens waarin de ervaring van de sterke en hartverwarmende aanwezigheid van een opperwezen dag aan dag je doen en laten inspireert. Ontsporingen van bedienaars van de eredienst kunnen die levenshouding nauwelijks verstoren.

De gelovige levenshouding staat of valt niet met particuliere daden, ook niet wanneer het daden van geestelijken zijn.

Iedere mens die bereid is om naar een betere toekomst te streven, kan nog steeds terecht bij God en bij hem de steun vinden om te leren van de fouten en om verder te kunnen gaan naar een betere toekomst. In deze toekomst moet het kerkbestuur trachten de oorzaken van misbruik weg te werken en een degelijk preventief beleid op poten te zetten en te onderhouden. Wetenschappelijke kennis en menselijke ervaring groeien elke dag. Als God en onze menselijke kennis wordt samengevoegd, is de weg naar het Rijk Gods open, voor iedereen maar ook door iedereen.

Een toekomstgerichte visie mag uiteraard het heden niet wegduwen. We moeten kritisch zijn ten opzichte van het verleden. Hetgeen gebeurd is, mag niet zomaar vergeten worden. Er bestaat geen twijfel over dat er, terecht, hogere eisen aan de kerk moeten worden gesteld, door de gemeenschap. Slachtoffers van misbruik dienen een volwaardige zorg te krijgen en geestelijk delinquenten dienen verder geholpen te worden. Fouten dienen op de juiste manier bestraft te worden. De kerkgemeenschap heeft nood aan en recht op correcte en volledige informatie en

herstelbegeleiding. De hele christengemeenschap is getroffen en we moeten hier samen trachten door te groeien. Het kerkbestuur moet verandering in de eigen organisatie en structuren brengen. Ook voor de plegers is het misbruik een probleem. Ook zij hebben baat bij een oplossing van de situaties die misbruik veroorzaakten. Voor een adequate oplossing moet de kerk zich laten bijstaan, niet alleen door God en liefde maar zeker ook door de kennis die de mens en maatschappij doorheen de jaren heeft opgedaan. Ik denk hiervoor aan psychotherapeuten, sociologen, psychologen en nog vele anderen die bekwaam zijn in sociale problematiek en hetgeen hiermee gepaard gaat.

BIJLAGE: TIJDLIJN MET DE BELANGRIJKSTE GEBEURTENISSEN PER GEBIED

1971: uitgave van het rapport *The role of the Church in the Causation, Treatment and Prevention of the Crisis in the Priesthood*, door CONRAD BAARS.

2001: voor het eerst wordt door het Vaticaan erkend dat er binnen de RKK sprake is van seksueel misbruik.

Juli 2002: PAUS JOHANNES PAULUS II vraagt tijdens de *wereldjongerendagen* aan de jeugdige gelovigen om zich niet te laten ontmoedigen door fouten die binnen de kerk gemaakt werden.

September 2002: uitgave van *A shadow Report. Catholics for a Free Choice*, door HET VATICAN EN THE CONVENTION ON THE RIGHTS OF THE CHILD.

22 februari 2004: uitgave van *Special Report on the Sexual Abuse in Social Context. Catholic Clergy and Other Professionals*, door CATHOLIC LEAGUE FOR RELIGIOUS AND CIVIL RIGHTS.

Mei 2011: uitgave van *Submission to het United Nations Committee Against Torture*, door JUSTICE FOR MAGDALENES o.l.v. M. O'ROURKE.

2011: de verjaringstermijn voor seksueel misbruik in het canonieke recht werd verruimd van 10 naar 20 jaar.

Mensen met een verstandelijke handicap of een psychische stoornis worden, wat betreft het afhandelen van klachten omtrent seksueel misbruik, gelijkgesteld aan minderjarigen.

9 juli 2012: het Vaticaan maant bisschoppenconferenties omdat een groot deel van de nationale bisschoppenconferenties nog geen richtlijnen heeft uitgevaardigd voor de omgang met seksueel misbruik.

Canada

1992: uitgave van *From Pain to Hope* door de CONFERENTIE VAN KATHOLIEKE CANADESE BISCHOPPEN.

1990: uitgave van *The Report of the Archdiocesan Commission of Enquiry into the Sexual Abuse of Children by Members of the Clergy* (ook wel: *The Winter Report genoemd*), door A. GORDON EN WINTER ET AL. in opdracht voor ALPHONSUS L. PENNEY, aartsbisschop van St. John's (Newfoundland).

1991: uitgave van *Royal Commission of Inquiry into the Response of the Newfoundland Criminal Justice System to Complaints*¹³⁸, door S. H. HUGHES.

Verenigde Staten

1985: uitgave van *The Problem of Sexual Molestation by Roman Catholic Clergy*, door MOUTON, DOYLE EN PETERSON.

1992: uitgave van *The Bernardin Report*, door JOSEPH CARDINAL BERNARDIN (Chicago).

1993: uitgave van *St. Anthony's Seminary Report*, door STEARNS ET AL. .

1994: uitgave *Restoring Trust. A pastoral Response to Sexual Abuse*, door BISSCHOP JOHN F. KINNEY EN THE BISCHOPS' AD HOC COMMITTEE ON SEXUAL ABUSE.

1995: uitgave tweede volume van het document *Restoring Trust. A pastoral Response to Sexual Abuse*, door BISSCHOP JOHN F. KINNEY EN THE BISCHOPS' AD HOC COMMITTEE ON SEXUAL ABUSE.

1996: uitgave van *Preliminary Expert Report*, door A. W. RICHARD SIPE.

1996: uitgave *Memo on Dallas Litigation. Does V.*, door THOMAS P. DOYLE.

¹³⁸ Over de christelijke broeders in Ierland en het weeshuis Mount Cashel.

- 1998: uitgave *Through the “lens” of the Organizational Culture Perspective. A Descriptive Study of American Catholic Bishops’ Understanding of Clergy Sexual Molestation and Abuse of Children and Adolescents*, door B. S. BALBONI.
- 19 juni 2002: uitgave van het *Westchester County Grand Jury Report*, door een jury bij elkaar geroepen door JEANINE PIRRO (New York).
- 10 februari 2003: uitgave van *Suffolk County Grand Jury Report*, door een jury o.l.v. ROSANNE BONVENTRE (New York).
- 3 maart 2003: uitgave van *Report on the Investigation of the Diocese of Manchester*, door PETER W. HEED, N. WILLIAM DELKER, AND JAMES D. ROSENBERG¹³⁹ (Boston, MA).
- 23 juli 2003: uitgave van *the Reilly Report*, door HET AARTSBISDOM BOSTON.
- 2003: uitgave van *the Report of the Erwin Committee* door R. L. SCHWIETS¹⁴⁰ (Anchorage, AK).
- 2003-2004: uitgave lokale *John Jay* rapporten.
- 10 februari 2004: uitgaven van *The Sexual Abuse of Children in het Archdiocese of Milwaukee*, door P. ISELY EN J. SMITH (Verenigde Staten).
- 24 februari 2004: uitgave van het *Attorney General’s Report* (Portland, ME).
- 2004: uitgave *John Jay Report. The Nature and Scope of the Problem of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests and Deacons in the United States*, door W. P. FAY, G. W. LYNCH (John Jay College).
- 2004: uitgave van *The Bennett Report. A Report on the Crisis in the Catholic Church in het United States*, door R. S. BENNETT ET AL. .
- 19 augustus 2009: uitgave van *Clergy Sexual Abuse. A Bibliography of Selected Sources Related to Clergy Sexual Abuse*, door T. DOYLE.
- 28 augustus 2010: uitgave van *Amended Final Report for the Invervestigatory Review of Child Abuse*, door NEW TRIBES FANDA MISSIONARY SCHOOL.
- 21 januari 2011: uitgave *Report of the Grand Jury*, o.l.v. R. S. WILLIAMS, PA.
- 31 augustus 2011: uitgave *The Report of the Independent Investigation of the Catholic Diocese of Kansas City-St. Joseph*, door T. P. GRAVES.
- 18 mei 2011: uitgave van *The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States. 1950-2010*, door JOHN JAY COLLEGE RESEARCH TEAM.

België

- 1992: oprichting *Vlaamse Werkgroep Mensenrechten in de Kerk*, door RIK DEVILLÉ.
- 1997: het oprichten van een telefonisch contactpunt, *une ligne téléphonique verte*, voor het opvangen van klachten over seksueel misbruik binnen het kader van pastorale relaties, door DE BISSCHOPPEN VAN BELGIË.
- 2000: oprichting *interdiocesane commissie voor de behandeling van klachten van seksueel misbruik in een pastorale relatie*, door DE BELGISCHE BISSCHOPPEN.
- 29 oktober 2007: vanaf nu gelden de procedures bij klachten naar aanleiding van seksueel misbruik in België voor iedereen die, betaald of onbetaald, werkzaam is binnen RKK.
- 19 mei 2010: pastorale brief van de bisschoppen en de diocesane administrators van België.
- Voorjaar 2010: Peter Adriaenssens wordt voorzitter v.d. commissie misbruik in de kerk in België.
- Juni 2010: de commissie Adriaenssens in België neemt ontslag omwille van de inbeslagname van haar dossiers door justitie op 24 juni 2010.

¹³⁹ Concord, N.H., Office of the Attorney General.

¹⁴⁰ Aartsbisschop van Anchorage (AK).

10 september 2010: uitgave *Verslag activiteiten Commissie voor de behandeling van klachten wegens seksueel misbruik in een pastorale relatie*, door een commissie onder leiding van professor P. ADRIAENSSENS.

13 september 2010: Belgische bisschoppen kondigen de oprichting van een 'centrum voor erkenning, heling, herstel en verzoening' aan.

Januari 2012: uitgave van *verborgen verdriet*, door DE BELGISCHE BISSCHOPPEN.

31 oktober 2012: arbitrage wordt operationeel in België.

13 maart 2012: invoeren van een centraal telefoonnummer, 1712, voor alle vormen van geweld tegen kinderen en jongeren, door minister van Welzijn, JO VANDEURZEN.

1 maart 2012: een engagementsverklaring tegen geweld op kinderen, ondertekend door het VLAAMS WELZIJSVERBOND, ZORNET VLAANDEREN, HET VLAAMS SECRETARIAAT VAN HET KATHOLIEK ONDERWIJS EN ANDERE ORGANISATIES DIE IN VLAANDEREN MET KINDEREN EN JONGEREN WERKEN¹⁴¹.

28 juni 2012: *interdiocesane commissie voor de bescherming van kinderen en jongeren* treedt in werking¹⁴².

Nederland

1995: oprichting van de *commissie Hulp & Recht*, door DE NEDERLANDSE BISSCHOPPEN EN RELIGIEUZE OVERSTEN.

16 december 2011: uitgave van *Seksueel misbruik van minderjarigen in de rooms-katholieke kerk*, door W. DEETMAN, N. DRAIJER, P. KALBFLEISCH, H. MERCKELBACH, M. MONTEIRO, G. DE VRIES *et al.* .

11 maart 2013: uitgave van het *vervolgrapport commissie Deetman. seksueel misbruik van en geweld tegen meisjes in de rooms-katholieke kerk*, door W. DEETMAN, J. WILLEM.

Ierland

1970: uitgave van *Reformatory and Industrial School Systems Report* door DE REGERING VAN DE REPUBLIEK IERLAND.

1996: uitgave van *the framework document*, door DE IERSE BISSCHOPPEN.

2001: uitgave het *Nolan* rapport, door DE KATHOLIEKE BISSCHOPPENCONFERENTIE VAN ENGELAND EN WALES.

19 april 2002: uitgave van het *SAVI (Sexual Abuse and Violence in Ireland)* rapport, door H. McGee, R. Garavan, M. de Barra, J. Byrne en R. Conroy.

Oktober 2005: uitgave *Ferns Report*, door F.D. MURPHY, H. BUCKLEY, L. JOYCE.

¹⁴¹ Dit is een van de belangrijkste instrumenten in de strijd tegen geweld en seksueel misbruik van minderjarigen. Het vormt de basis voor een coherent preventie- en reactiebeleid en is tevens de eerste stap in het doorbreken van taboes rond geweld en misbruik.

¹⁴² taken van deze commissie zijn:

- de werking van de tien plaatselijke opvangpunten ondersteunen;
- het verzamelen van beleidslijnen die al voorhanden zijn met het oog op een betere preventie van seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag in met de kerk verbonden instellingen of initiatieven;
- een optimale verbinding verzekeren van het kerkelijk beleid met de brede maatschappelijke aanpak en dienstverlening op het gebied van misbruik en de preventie ervan;
- structuren en werkvormen helpen detecteren die tot seksueel misbruik of grensoverschrijdend gedrag in de Kerk kunnen leiden;
- jaarlijks een rapport uitbrengen over de meldingen in de opvangpunten en over het gevolg dat eraan werd gegeven.

November 2007: uitgave van *Report of Dr Kevin McCoy on Western Health Board Inquiry into Brothers of Charity Services in Galway*, door K. MCCOY.

19 december 2008: uitgave van *Report on the Management of Two Child Protection Cases in the Diocese of Cloyne. National Safeguarding Board for Children*, door I. ELLIOT in opdracht van de katholieke kerk in Ierland.

7 januari 2009: HSE controle van de katholieke bisdommen door de Health Services Executive, in opdracht van de Ierse minister van kinderen en jeugdzaken.

20 mei 2009: uitgave *the Ryan Report on Irish Residential Institutions*, door S. RYAN, in opdracht van DE IERSE REGERING.

26 november 2009: uitgave van *Commission of Investigation. Report into the Catholic Archdiocese of Dublin*, door Y. MURPHY, Ms. I. MANGAN EN H. O'NEIL.

3 juni 2011: uitgave van *Concluding Observations of the Committee against Torture. Ireland*, door het COMMITTEE AGAINST TORTURE.

13 juli 2011: uitgave *Cloyne Report*, Y. MURPHY, Ms. I. MANGAN EN H. O'NEILL.

November 2010: uitgave van *Assessment of the Human Rights Issues Arising in Relation to the "Magdalen Laundries"*, door DE IERSE MENSENRECHTEN COMMISSIE.

1 februari 2012: uitgave van *Responding to Child Sexual Abuse*, door K. O'TOOLE, in opdracht van de Ierse minister voor justitie en recht hervorming: Dermot Ahern van de Garda Síochána inspectie.

19 december 2011: uitgave *Further Portions of the Cloyne report*, door Y. MURPHY, Ms. I. MANGAN EN H. O'NEILL.

30 november 2011: uitgave *Reports of the National Board for Safeguarding Children in the Catholic Church (NBSCCC)*, door DE IERSE KATHOLIEKE BISSCHOPPENCONFERENTIE, DE CONFERENTIE VAN RELIGIEUZEN IN IERLAND EN DE IRISH MISSIONARY UNION.

7 december 2011: uitgave *In Plain Sight: Responding to the Ferns, Ryan, Murphyen Cloyne Reports* in opdracht van *Amnesty International Ireland*, door C. Holohan.

Originaliteitsverklaring

Faculteit Theologie en Religiewetenschappen

KU Leuven

KATHOLIEKE
UNIVERSITEIT
LEUVEN

Bespreek in de loop van het redactieproces van het werkstuk dit document en de thematiek van plagiaat met uw (co-)promotor of eventueel met de ombudspersoon.

Ik verklaar hierbij

dat op correcte wijze wordt verwezen naar alle bronnen – ook internetbronnen – opgenomen in voetnoten en bibliografie van voorliggend werkstuk.

dat op correcte wijze wordt verwezen naar alle bronnen van geparafraseerde teksten opgenomen in voetnoten en bibliografie van voorliggend werkstuk.

dat voorliggend werkstuk volledig eigen werk is en nergens gebaseerd is op materiaal uit externe bronnen waarnaar niet wordt verwezen (daarbij het werk van andere studenten of professionele instanties inbegrepen).

dat voorliggend werkstuk nergens elders eerder werd neergelegd met het oog op het behalen van een academisch studiecertificaat en nooit in dezelfde vorm.

dat ik de facultaire definitie van plagiaat zoals opgenomen in de *Richtlijnen voor het schrijven van scripties, verhandelingen, onderzoekspapers en proefschriften* (2012-2013, p. 8) heb gelezen en begrepen. Deze definitie luidt:

“Plagiaat is het overnemen van formuleringen, gedachten en redeneringen uit andere bronnen zonder ernaar te verwijzen. De plagiaris kopieert of parafraseert een tekst en laat het voorkomen alsof deze door hem/haarzelf geschreven is. Ook het gebruik maken van elektronische bronnen is aan deze normen gebonden. Bij gebruik van internetsites moet een onderscheid gemaakt worden tussen wetenschappelijk georiënteerde en vulgariserende of populaire websites. Het gebruik ervan moet doordacht en gemotiveerd gebeuren en de site zelf moet nauwkeurig aangegeven worden met vermelding van de datum van toegang.”

dat ik de facultaire aanbevelingen om plagiaat te vermijden zoals die aan bod komen in de *Richtlijnen voor het schrijven van scripties, verhandelingen, onderzoekspapers en proefschriften* (2012-2013, p. 9-10) heb gelezen, begrepen en toegepast.

dat ik kennis heb genomen van de facultaire en universitaire sancties toegepast in geval plagiaat wordt vastgesteld (zie art. 154 in het *Onderwijs- en Examenreglement*).

dat ik me er bewust van ben dat inspanningen zullen worden geleverd om in het werkstuk eventuele vindplaatsen van plagiaat aan het licht te brengen en dat de universiteit daarvoor gebruik maakt van gespecialiseerde software voor plagiaatdetectie zoals Turn-it-In.

Dit formulier moet worden ingevuld, ondertekend en voorzien van datum. Het is verplicht een ondertekend origineel op te nemen in elk van de definitieve, ingebonden versies van het werkstuk die worden ingediend op het onderzoekssecretariaat voor de verdediging.

Naam en voornaam: Gilissen Anke

Titel van het werkstuk: Seksueel misbruik in de kerk: analyse van reacties van bisschoppenconferenties.

Handtekening	Indiendatum
--------------	-------------